

V Ljubljani, dné 1. rožnika 1896.

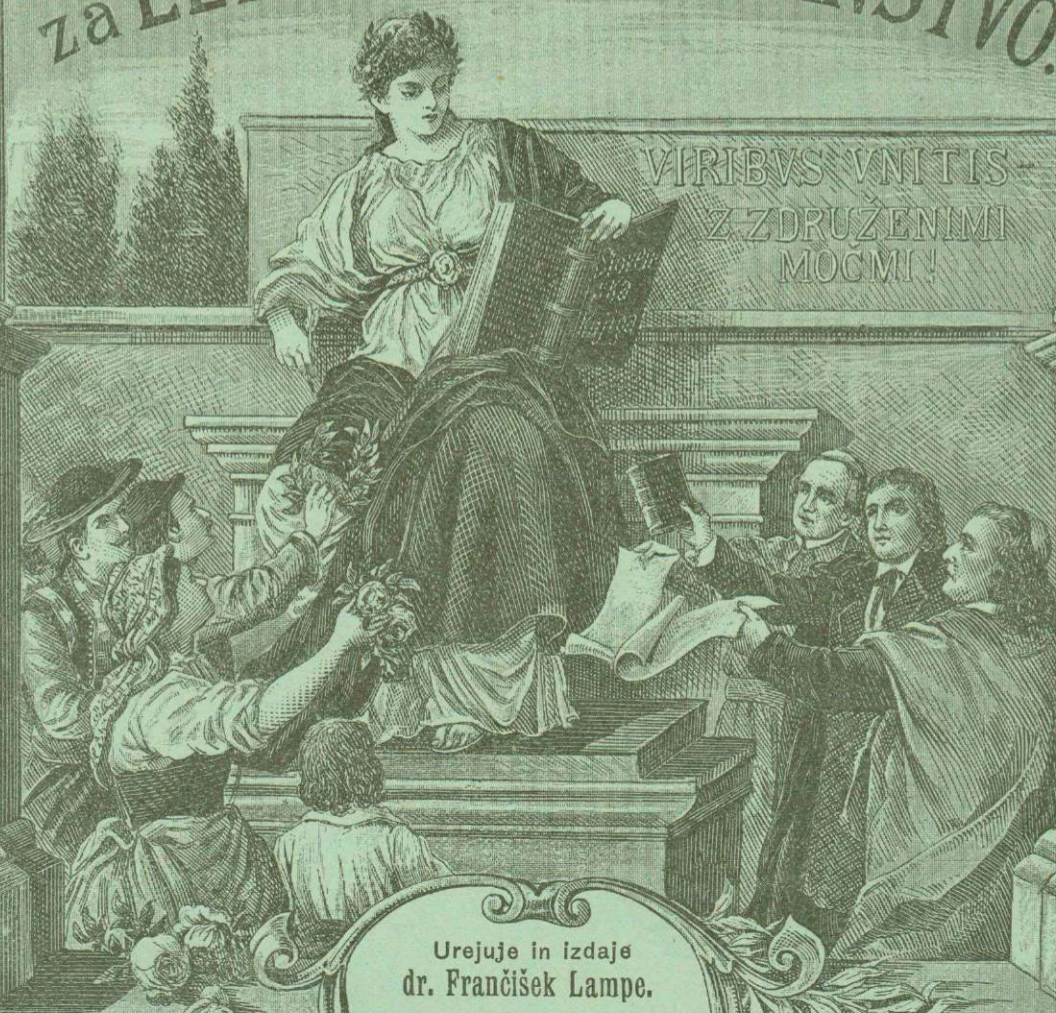
DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

za LEPOSLOVJE in ZNANSTVO.

Leto
IX.

Štev.
11.

VIRIBVS VNITIS
Z ZDRUŽENIMI
MOČMI!

Urejuje in izdaje
dr. Frančišek Lampe.
Tiska
Katol. Tiskarna.

Vsebina 11. zvezka.

	Stran
1. Knez Ljudevit. Zložil <i>A. Hribar</i> . V Svetovitovem gaji. — Pri studencu. — Pastirji. — Pobratimija	321
2. Najmlajši mojster. (Povest iz l. 1608.) Spisal <i>Velimir</i> . (Dalje.)	325
3. Materina obljuba. (Povest.) Spisal <i>Dobrávec</i> . (Dalje.)	330
4. Vzori in boji. Po prijateljevih pismih priobčil <i>Jož. Ošaben</i> . (Dalje.)	336
5. Ptuj. (Krajepisno-zgodovinska črtica.) Spisal <i>o. H. Šalamun</i> . (Dalje.)	342
6. Umetnost in oltar. (Črtica iz cerkvene umetnosti.) Spisal <i>J. Somrek</i> . (Konec.)	347
7. Razne stvari	352
<i>Nadvojvoda Karol Ludovik</i> . — <i>Nove muzikalije: Pange lingua</i> . — „ <i>Ave</i> “. — <i>12 Marijinih pesmij</i> . — <i>Pouk v igranju na citrah</i> . — <i>Pomladanski odmevi</i> . — <i>4 Fuge</i> . — — <i>Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49</i> . — <i>Zvezdoslovni koledar za mesec rožnik</i> . Na platnicah: <i>Socijalni pomenki</i> . (Dalje.)	

Slike.

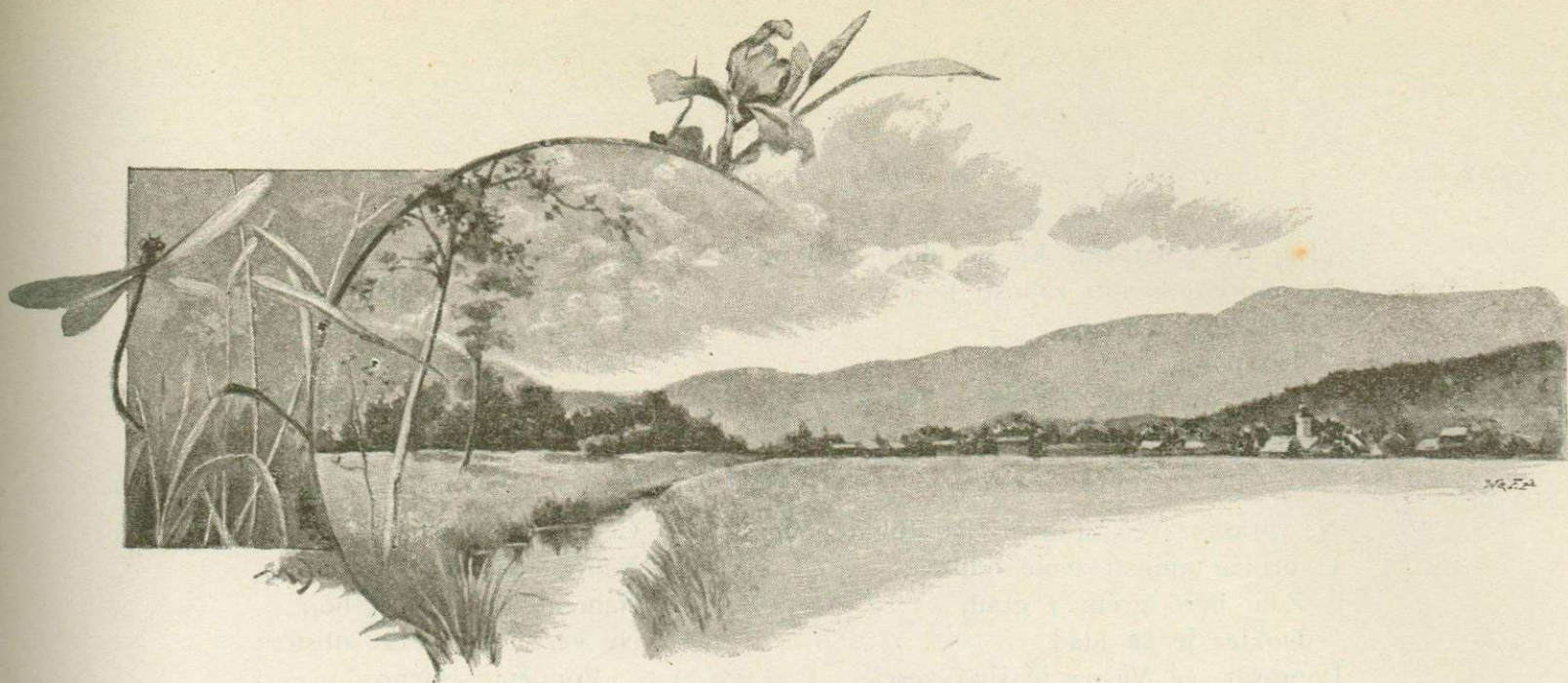
1. V rožniku	321
2. Renesanski oltar v cerkvi sv. Barbare pri Konjicah	329
3. Notranja stran Izveličarjevih vrat v Moskvi	338
4. Rdeči trg v Moskvi	340
5. Klicar pri kronanju	343
6. Klicarji naznanjajo kronanje	344
7. Ruske carske insignije	345

Listnica uredništva. Gosp. F. S. F.: Lepa hvala! Bilo je pa mnogo prepozno. — Gosp. Jezerko: Tudi v poeziji treba treznosti in zmernosti. „Več tisoč neviht, nesreč na milijone“ udari na jeden sam čolnič: pomislite, ali ni to malo prehudo? — Gosp. Dolinski: Žal, to ni poezija.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII. in VIII. po 4 gld. 20 kr.

„Dom in Svet“ stane za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 5 kr. Za dijake na leto 3 gld. 40 kr., za pol leta 1 gld. 70 kr., za četrť leta 85 kr. V ptuje dežele po 1 gld. 20 kr. na leto več. Dobivajo se še vse letošnje (1895) številke.

Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje tudi „Katoliška Bukvarna.“

V rožniku.

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

V Svetovitovem gaji.

Na jutru žari se že jutranji zor,
Po krški dolini ob Krki navzgor
Pa jaše junak
Na vrancu krepak.
Kot jelen pred lovci mu vranec beži,
Vedoč, da do smotra si jezdec želi.

Pridirja, priskače mu vranec na kraj,
Kjer solnčnemu bogu posvečen je gaj;
Živál obstojí,
In glas zadoní
Iz gošče, nebeškega petja odmev,
Da čára in vleče junaka ta spev.

Raz konja odskoči, privede za grm,
In peški koráka po lozi čez strm;
In šotor zazrè,
Počasi odprè;
In kaj to pomeni, kaj hoče ta reč:
Razžarjen je prostor v šotoru od sveč?

V šotóru je miza in križ je nad njó,
Pred mizo mož sveti s častito bradó,
Oj, tu je oltar,
Opravlja se dar;
In glási nebeški iz ust mu doné,
Odpeva mu deca v ozádji klečé.

Očáran junák je, strmí le in zrè,
Ves ganjen poklekne in vrata zaprè,
In gleda možá,
Glas znani pozná,
Počakati hoče, da vpraša kedó,
Odkod je mož dóšel, po kaj in kakó?

Ko dar je opravljen, pristopi junák:
„Kedó si mož čudni?“ dé glas mu krepák,
„Poznát mi obráz,
Poznát mi izráz,
A vendar po vsem te še, mož, ne poznam:
Povej mi, s kom bivati srečo imam?“

„Prišel od daleč v tá sem kraj,
Ki je dežéle cele raj,
In Várna knez me je vesel
V dolino krško tu vsprejél
In prostor ta odvolil,
Da tu Bogá bi molil.

I jaz, junák, tvoj glas poznám,
Kdaj vkup sva bila, zdaj sem sam.
In isti še je smoter tvoj,
Drugačen pa nazór je moj,
Te Ljudevita zovem,
A jaz kot Kozma slovem.

Domišlja li te kaj spomin,
Kakó z vojskó je Várne sin
Nad Kádolaha drl goreč,
Kakó je gibko sukal meč?
A Lah je sina ránil,
Vzel s sábo, pokristjánil.

Pa Svitozór je, mladi knez,
Poznával dóma sveto vez,
In patrijarh ga Fortunat
Poslal domov v očetov grad.
Zdaj ima Varne sina
Spet v sebi domovina.“

„Kaj —? Svitozor, knežič, došel je domov?
Ne morem hvaliti zadósti bogóv,
Da zdaj ga dadó,
Ko name deró
Sovrági od trijeh, od štirih strani,
A meni zaveznika jednega ni.

Ne vprašam več, kdo si, kaj tukaj počnèš,
O prilíci tajnosti svoje odpreš;
Zdaj brzo grem v grad,
Dokler je še hlad,
Poprašat, če Várna je sina vesél,
Kaj Diva počenja, ki bodem jo vzel?“

„Potrpi malo tu, junak,
Saj v jutru, kadar mine mrak,
Dohája k meni knežja hčí,
Donáša hráne in jedí
Za me, za te-le mále,
Glej, zdaj gre tam od skale.“

„Oj Diva, oj Diva! Korákaj naprej,
Kakó je očetu in bratu, povéj!
Še oče bolán,
Ti noč je in dan?
Kaj Svitozor dela, mar brusi si meč,
In náme ti misliš kaj, alí ne več?“

„Oj Ljudevit, junače moj,
Okreval Varna, tašč je tvoj,
In Svitozor je zdaj domá,
Pred tabo tukaj se smehljá;
Naj on pové o bojih,
O sebi in o svojih.“

Kot srno strel v srce zadél,
Da potok bi krvi privrél,
In brž krvi bi tekél vál,
In mrtva bila bi živál:
Zdaj Ljudevit obstane,
Stoji in se ne gáne.

„Oj Ljudevit, oj Ljudevit,
Junak si hráber, zmagovít.
Za prava stara, národ svoj
Imáš s sovrági težek boj;
Vse trud ti pripoznáva
In večna bo ti sláva.

I jaz sem, Ljudevit, junák
In v bójih bil sem ti jednák;
Za hrame božje bój sem bíl
In za bogóve se boríl:
A Bog pa, čast mu bódi,
Drugače z nama sódi.

Res, da za dom vojujemo,
Za svoje se bojujemo;
A naj premaga le pogan,
Resnico íma pa kristján;
Kristjan samó je srečen,
Ker Bog njegov je večén.

Če Frank, kristján, íma vojské
Napérjene, da náte gré:
Naméne druge íma bój,
Ne vére, pač držav obstój;
Vojújeta sebično,
Verujeta resnično.

Kristjanov Bog je pravi Bog,
To zná že zemlja vsa okrog.
Jedini On z nebes prišel
In nauk svoj je razodel,
Če istina je ktera,
To je kristjanov vera.

V poganstvu bésje so močí,
In božje prav nobéne ní;
Če rešen je pogan nadlog,
Vse to stori kristjanov Bog,
Le njega milost večna
Napravlja ljudstva srečna.

Naukov svetih je nebroj,
Ne morem jih naštetí koj;
Ko, Ljudevit, zazveš jih vse,
Ne boš mi več upíral se,
Da en Bog in resnica
In vera in pravica.

In oče Varna, Diva tú
Že kliče k pravemu Bogú,
Da ti bi tudi srečen bil,
Da bésov več ne bi čistil;
In dóla vsi otroci
So že ob moji-roci.

In Ljudevit, pobratim moj,
Še vedno sem pobratim tvoj,
Da oče moj ti dal je vlast,
Dežele žezlo in oblast,
Da zemlja ta je tvoja,
Je tudi volja moja.

Kaj, Ljudevit, nato velíš:
Poglej na bukvi tukaj križ,
Ki ga pred leti, leti že
Pobožne vrezale roke;
Ta križ se ne zaraste,
Dokler mu duš ne daste.

In kaj je tukaj še biló?
 Povéj mu Diva ti, kakó:
 Povéj, kako hodila tú,
 Kakó bežala si domú
 V trepetu vsa in grozi,
 Zavolj prikazni v lozi.“

„Ko si odšel, par dní potém
 Prišla sem, Ljudevit, tu sém.
 V nekáki nadi se zgubim
 Iz grada, da te kje dobim;
 Po stezi grem ob vodi,
 Kot ti si jahal, todí.

Dospem pred Svetovítov gaj,
 Po lozi grem na ta-le kraj,
 Da Svetovitu te zročim,
 A čudo, Ljudevit, dobim:
 Pred križem tu klečále
 Tri ovce bele, male.

„Oj kaj mi češ práviti, Kozma, še več,
 Beseda me tvója prodíra kot meč:
 Jaz, Varna in hčí,
 Mi ovce smo trí —
 Pri Varni te v gradu bom slúšal naprej,
 Le k Varni, pobratim moj Kozma, prispej.“

In v strahu drla sem domú,
 Živali so ostále tú.
 Za mano pa se spev glasil,
 Takó sladák, prijazen, mil:
 Na bukvi ptič sedeval,
 O križu je popeval.“

„Zdaj prosim te, pobrátim moj,
 Kristján postati móraš koj;
 To patrijarh če Fortunát,
 Ki z Varno, s tabo je poznát,
 On čísla te junaka,
 In ljubi te rojaka.

Če vero v Krista boš sprejel,
 Pomágal bode ti vesél,
 Da bóde ves slovenski rod
 Pod jednim žezlom, ti gospod.
 Zidarje in príprave
 Ti pošlje za trdnjave.“

Pri studencu.

Pastir gre s paše, kmet s poljá,
 Večerje treba bo domá.
 Hitijo žene za vrstjó
 Pod slap k studencu po vodó;
 In vódo tu zajémajo,
 Sí vrče poprijémajo.
 Ker ves dan niso skupaj bile,
 Bí mnogo rade se zmenile.

In stara Bura govórí,
 Ker več umè kot druge trí:
 „Mar čule ste sosede kaj,
 Da v lózi Svetovita zdaj
 Prebiva velik, čuden ded,
 Od kod prišél, ne vé se, sled,
 Le to o njem se čuje, pravi,
 Da čudovito bolne zdravi.

In déca rada bi bila
 Le zmir pri njem iz dola vsa.
 Da ljubi jo in rad imá,
 Da slednji dan jej hrane da.
 Modrosti mnogih jo učí,
 Kot čula nas nobena ní.
 In v dolu môž trdí večina,
 Da zdatno boljša se mladina.

Mladina, ki zahaja v log,
 Ukáz dobi pri dedu strog,
 Da pridne íma naj roké,
 Naj zdaj skrbi za starost žé;
 Da sluša naj rodítelje,
 Spoštuje odgojítelje,
 Da móra vse ljudi ljubiti,
 In razžaljenja odpustiti.

Da ljubi Bog nas vse ljudi,
 Da vse v nebesa si želí.
 Učí molitve jih nové,
 Ki nismo jih še čule mé.
 In glas popevk tako je mil,
 Kot spev bi čul se gorskih vil.
 A kaj, zaman umeti skušam,
 Ko petje to zvestó poslušam.

Mogoče šilja Radegost,
 Da hodi ded po svetu prost,
 Da nas učí in nam pové
 Da zginiti od nas ne smé
 Najlepša čednost starih let,
 Ki ves naš krog jo čísla svet,
 Slovenec v tem se odlikuje,
 Da ptujce vedno rad gostuje.

In v Prestrani je ded Morán ;
 A tih, osoren, je mračán.
 Rad v dôbi se je prejšnjih let
 K Moránu hodil Varna gret.
 Morán je v sveti knjigi bral
 In Várni svête je dajal.
 Ko Varno so prijeli boli,
 Dospél Morán je često dolí.

Sedaj gre v dolu pripoved,
 Da kar prišel je Kózma ded,
 Takó otroci mu velé,
 In v dolu mnogi že ljudjé,
 Da Diva vsak dan v gaj jedí
 Donaša, da jih ded delí.
 In ded gre večkrat v grad do kneza,
 Z Moránom proč je stára zveza.

Da Kozmo Varna rad imá,
 To že iz tega se pozná,
 Da bivališče mu je dál
 V sredini svetih, gajskih tál,
 Da je proglasil vse okrog,
 Da Kozmo čuva on in bog ;
 V podmolu v skálah mož stanuje,
 V šotoru zraven pa daruje.

In vsak pové, ki ž njim je bil,
 Da blag je Kozma, dober, mil ;
 Kdor le enkrat ga videl vsaj,
 Zmir vleče nekaj ga nazaj,
 Sosede drage in žené
 Hodímo gledat tudi mé,
 Da nam naj tudi razodeva,
 Kar deca naša zná in péva!“

Pastirji.

Na zemljo lega sivi mrak,
 Ohlaja se razgreti zrak,
 Hiteva s paše čeda,
 Koštrunje in goveda.

Goveda muče: „mú, domá“,
 Z govedo oven bleketá,
 In meketaje koze
 Domu hité od loze.

Navadno pesem čeda zná,
 Vol muče, oven meketá,
 Pastirjev glasni spevi
 Pa drugi so z odmevi:

O rajski Oče in vladar,
 Ti zemlje vse si Gospodar,
 Nebo, ozemlje celo
 Vse tvojih rok je delo.

Kako je krasen nauk tvoj,
 Da vsi smo bratje med seboj,
 Po svetu vsem povsodi
 So bratje si narodi.

Kateri te poznavá rod,
 Ti mil si, dober mu Gospod,
 In tvoje je veselje
 Spolniti rodom želje.

Zasé ustvaril si ljudi,
 Da bili tam bi, kjer si ti ;
 Gospod, kedor spozna te zdaj,
 Osrečil boš ga vekomaj!

Pobratimija.

Pobratimija, zlata vez,
 Ki druží v nji se s knezom knez,
 Ki v jedno srce spajaš dve :
 Kedo za vez jednako ve?

Pobratimija, gon krepak,
 Da za junaka dá junak
 Življenje svoje, moč, srce,
 Pobratim v smrt za brata gre.

Pobratimija, virček zal,
 Ki vreš iz srca, ne iz tal,
 Tvoj val voden ni, je krvav,
 In v njem zajema se ljubav.

Pobratimija, kal z nebá,
 Ki kliti, rasti ne nehá,
 Dokler se prede žitja nit,
 Tvoj cvet je svež, duhteč, čistit.

Pobratimija, žarka luč,
 Ti v srci dve en sam si ključ,
 Ti srce srcu na stežaj
 Odpiraš, njima si čuvaj.

Pobratimija, tvoja moč,
 Premaga boje, vihre noč,
 Ti združiti le srca znaš,
 Razliko v sličnost poravnaš.

Pobratima sta Ljudevit
 In Svitozor šla v boj srdit,
 Krvav je boj bil in pomor,
 In ranjen bil je Svitozor.

Pobratimije trdno vez
 Pretrgal Svitozor je knez,
 Ker drugo srce zdaj imá,
 In družega je zdaj duhá.

Pobratimija, ti kot kdaj
 Spet ene misli v srci daj,
 Da jedno srce kot poprej,
 Spet bosta srci dve odslej.

(Dalje.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

V.

Drugi dan je bil petek; mestni očetje so zborovali. Mojster Žlebnik je bil obiskal sinoči spokorjeno vdovo ter ji sporočil sklep očetov, njegov in Kumbergov.

Suzana se odpravi drugo jutro na rotovž. Žlebnik ji je bil svetoval, da si izbere ta dan, ko so mestni očetje ravno zbrani; morda jo utegnejo še tisti dan postaviti pred sodbo.

Ni zatisnila očesa vso noč. Domišljija ji je predočevala najraznovrstnejše podobe; vstala je trudnejša, kakor je šla počivat. Moreči črv vesti je silno neusmiljen in človeka izmuči kakor najhujše duševno ali telesno delo.

Ravnokar se je napravila v črno obleko, ko vstopi Ehrbarica. Skoro se je ustrašila vdove ljubezniva trgovka. Tako zmedeno je gledala Suzana tje v beli svet. Črna obleka je ta ne-navadni utisek še povekševala. Res nekaj posebnega je, da se more ženska v nekaj tednih tako izpremeniti. Poprej rdeča, cvetoča kakor roža, ravnokar razcvetla, a sedaj blede, prepala, in celó žive oči so zrle medlo na prijateljico.

„Danes se odloči moja usoda“, reče Suzana, in potok solzá je oblil blede lice. Oklene se prijateljice okrog vratú.

Obe sta jokali.

„Sedi, draga moja Suzanka!“ opozori jo naposled Ehrbarica in sede poleg nje na usnjato klopico. „Ne toguj preveč, ljuba moja, saj veš — kar pridigarji tolikokrat ponavljajo — brez božje volje ne pade niti las z glave. Tudi tebi bo zasijalo solnce lepše bodočnosti. Glej na ulice! Sneg se že topí in pomlad se nam obeta. Ko skopni beli снег in požene travica, tedaj bova hodili venkaj izza mestnega zidovja. Bele zvončke, rmene trobentice in pisane marjetice bova trgali ter se spominjali nekdanjih srečnih časov.“

„Hvala ti tisočera, presrčna moja Rozalija! Izkušala bom povrniti dobroto tebi in tvojemu možu, ki ne zaničuje uboge vdove.“

Rmenokljunasti kos pa je žvižgal v leseni kletki na oknu ter pljuskal po umazani vodi, kakor bi se ne menil za celi svet okrog sebe.

„Kaj neki počnó moji ptički doma?“

„Ne skrbi za to! Vse je po starem. Skrbni Mihael vodi vse, kakor bi se ničesar ne bilo dogodilo, in šteje ure, ko bo spet gospodinja korakala po svojem pohištvu.“

„Oh, ko bi le res bilo! In moj oče? In moja ljuba mamica niti ne vé, kod samotari njena hčerka.“

„Prav je tako, da ne vé. Njena ljubezen bi ne znala zakriti hčerinoga zavetja, kakor zna mojster Matija.“

„Treba bo oditi, ljuba Rozalka.“

Suzana vstane, ogrne črni plašč s srebrno zaponko, opaše zlati sklepanec in belo pečico umetno zavije na črnih kodrih.

„Z Bogom, srce moje! Môli zame!“ reče še potrta vdova ter izgine za hišo.

Molila je še dolgo časa v cerkvi. Nato pa srčno odide proti mestni hiši.

Še vse tako, kakor nekdej. Dva orjaška stebra sta podpirala mestno poslopje. Pod ostrejšem je čepelo dvanajst Šembilj in med oknoma je sedela na prestolu boginja „Pravica“ v bogati obleki, ob straneh pa kipi mestnih svetovalcev. Na levem voglu je bil vdelan kip Adamov, na desnem pa kip matere Eve. Na levo pročelje je naslikal slikar Antonio Gericci Salomonovo sodbo in podobo, ki veleva krivičnega sodnika odreti, ž njegovo kožo prevleči stol; na stol pa seda njegov sin ter mora soditi. Na desnem pročelju pa so naslikane štiri poglavitne kreposti: modrost, zmernost, pravičnost in srčnost.

Te slike in kipi so pretresli srce mlade vdove. Domišljija ji je slikala nove podobe in zdelo se ji je, da tudi njej vlečejo kožo s telesa.

Mestni sluga je stal mogočno na pragu mestne hiše in sprejemal prihajajoče svetovalce.

„Ali morem govoriti z gospodom sodnikom?“ popraša ga bojazljivo došla meščanka.

Sluga izbuli oči, kakor bi za hip nategnil svoj spomin. Nato pa odgovori s slovesnim glasom:

„Gospod sodnik je že v dvorani. Kaj bi radi?“

V tem se prikaže na pragu Gregor Grabnar, smejoč se dospeli meščanki:

„Oho, gospa Tramterica? Le bliže! Že davno smo vas želeli videti.“

Grabnar nekaj pošepče slugi na uho in izgiñe po stopnicah. Kmalu pa se vrne in slovesno nagovori vdovo:

„Gospa, gospod sodnik so vas ukazali poklicati semkaj-le v stolp, kjer so nastanjeni pošteni meščanje.“

Molcé odide Tramterica za Grabnarjem, ki je odprl v pritličju železna vrata ter zaklenil za seboj.

Vdova je bila v ječi. Smradljiv duh ji je udaril na nos in debele solze so ji polile lica. Zgrudila se je na tla ter premišljevala svojo usodo.

Mestni očetje pa so zborovali in odzborovali. Nič posebnega se ni prepetilo, le Gregor Grabnar je pravil vsakemu mestnemu očetu posebej, da so Tramterico ujeli in da ždi tam doli v stolpu.

Tisto popoldne pa je dobil Boštijan Lichtenberg poročilo, da ima drugi dan priti pred mestnega sodnika, zagovarjat se zaradi premajhnih kruhov.

In prišel je. Jeza se mu je brala na obrazu, in ko mu je Grabnar v veži povedal, da je njegova hči v stolpu, priloži čuvaju precèj gorko zaušnico.

Dolgo je čakal sodnika. Malo pred deseto uro prikoraka mestni sodnik Ahacij Amšelj v mestno dvorano, ki je bila nizka, a prostorna. Nad prestolom sodnikovim je bila naslikana poslednja sodba, nad prestolom županovim na nasprotni strani pa stolno mesto Ljubljana.

Ponosno je korakal sodnik po dolgi dvorani na svoje mesto. Plašč mu je snel sluga pred vrati. Kratek meč mu je visel ob boku, bela rutica mu je gledala izpod vrata in bele nogavice so se tesno oklepale rejenih mēč. Dolgi lasje so mu ležali na plečih, in ko je sedel, videti ga je bilo malo izza široke mize.

Dvakrat potegne z levico za brke, pomane gosto brado, vzame slugi iz rok srebrno žezlo in izpregovori:

„Lichtenberg naj vstopi!“

Sluga odpre vrata in pokliče pekarja, ki se takoj pokaže v mestni sodni dvorani. Hitro stopi proti sodniku ter se mu globoko prikloni:

„Vi, pekarski mojster Boštijan Lichtenberg, obdolženi ste, da pečete premajhen in prelahek kruh.“

„Kaj? Kdor me je obdolžil, ta je lažnik.“

„Lichtenberg, opozarjam vas, da se vèdete tako, kakor se spodobi na tem kraju“, posvari ga sodnik.

„Kaj boš ti vedel, kako se kruh peče? Nosiš se in postavljaš, kakor da bi bil mestni sodnik za vekomaj. Toda rečem ti, da bom jaz dalje časa ljubljanski meščan, kakor ti mestni sodnik — — —.“

Ahacij Amšelj ni čakal konca pekarjeve razburjenosti. Rdeč postane kakor kuhan rak in glasno zakliče mestnemu slugi:

„Sova, v stolp ž njim!“

Ni imel pekar dosti časa, da bi se branil. Sova ga prime z močnimi rokami in priskočita mu na pomoč še dva birača; vsi trije Lichtenberga odvedó po stopnicah v stolp, kjer je zdihovala njegova hči Suzana.

Oblastno je stopal mestni sodnik iz dvorane in godrnjal nad pekarjevo predrznostjo.

V stolpu pa je bil čudni sestanek — oče in hči. Suzana je čepela v kotu na nizki klopici, Lichtenbergu pa je zastala sapa in kri. Tako hitro se je vse to zgodilo, kakor bi bilo dogovorjeno. Čez nekaj časa šele se zavé iznenajeni pekar in maščevanje se je bralo na potezah njegovega obraza.

„Oče, od kodi pa vi tukaj?“ nagovori ga preplašena hči.

„Ne boj se, ljuba moja hčerka! Temni oblaki se zbirajo nad našo družino. Toda vedi, da za viharjem pride solnce.“

Pekar sede poleg hčere na klopico in molče se ozre za nekaj časa v razpokani zid. Hči se ga ni upala dalje popraševati. Tako grozen se ji je dozdeval.

Oče začne pripovedovati po svoje, kako je zašel v njeno družbo. Hči je točila grenke solze.

Na drugi strani veže pa je Grabnar veselo pripovedoval svojim tovarišem, kako se je vse to dogodilo. Sicer ga je nekoliko jezilo, da je sodnikov sluga Andrej Sova tako hitro ozdravel na levi roki, katero mu je urni študent prevrtal s svojim bodalcem. Toda dobro se mu je zdelo, da je on največ pripomogel do jetnikov v mestnem stolpu, in debelo lagaje je pripovedoval, koliko se je trudil, da ujame sedaj zaprta ptička. Andrej Sova pa je prorokoval, kdaj prideta Lichtenberg in hči na sodbo in kakšna kazen ju doleti.

Ni trajalo dobre pol ure, da se prikažeta pri vratih mestne hiše Žlebnik in Lichtenbergovka. Prosila sta Andreja Sova, da bi smela nekaj besedij govoriti z ujetnikoma. Toda niso se jima izpolnile želje.

„Ne smem, služba je služba!“ ponavljal je v jedno mer sodnikov birač Andrej Sova. Ko pa Lichtenbergovka pomolí nekaj svetlega trdemu čuvaju, omehčal se je ta za par bakrenih reparjev.

Lichtenberg in hči sta hitro povedala svojo usodo, Žlebnik in zbegana pekarica pa sta se vrnila vsak na svoj dom.

„Še dopoldne bom govoril s Kumbergom“, obetal je ženici pri odhodu mojster Žlebnik.

VI.

Popoldne se je že po vsem mestu govorilo, da sta Lichtenberg in njegova hči zaprta v stolpu mestne hiše. Nekateri so ju pomilovali, nekateri jima privoščili. To je že tako pri ljudeh. Sebičnost je vladala že od nekaj pri človeškem rodu in zavist je vsejal že v raju oče vse hudobije. Prijatelji mestnega sodnika so odobra-

vali njegovo početje, nasprotniki pa so grajali njegovo nepremišljenost, ošabnost in kdo vé kaj še vse.

Stari mojster Kumberg je takoj po kosilu vzel v roke svojo palico ter šel z mojstrom Žlebnikom na delo. Dogovorila sta se, da obredeta vse notranje svetovalce, kolikor jih ni bilo odločno sodnikovih, ter pojasnita, kako se godi z mojstrom Lichtenbergom. Obiskala sta jih pet, ki so bili odločni nasprotniki sodnikov, in še tri druge, ki so nagibali sedaj na sodnikovo, sedaj na nasprotno stran, kakor je najboljše kazalo.

Ko sta se že pozno v noč vračala v Cividatorjevo gostilno, uganila sta, da ne bo slabo za pekarja, ako trije kimovci zakimajo na Lichtenbergovo stran.

V gostilni se nista mudila dolgo časa. Saj je bilo tako dolgočasno, ker pekarja ni bilo v njiju družbi. Pač pa sta se pomenkovala precèj časa s Špelico, ki je bila odslej v službi Cividatorkini. Ta jima je vedela dosti povedati, toda le o Tramterici, kar pa za sedaj še ni bilo tako važno, dokler se ne razglasi kriminalna sodba. Videla pa sta, da Grabnarjev sin Gropa pridno daje za pijačo in da ni tako varno zaupneje govoriti s Špelico, ki ji je mladi Grabnar vrlo ugajal.

Stari mojster Kumberg je šel kmalu počivat. Niti za Teklo ni imel danes prijazne besede, dasi jo je kot njen krstni boter tako rad božal po rdečih licih. Žlebnik je spremil trudnega starca na dom, sam pa je stopal previdno po Velikem trgu ob hišah, ki so vèdle do častitljivega rotovža. Ni ga še mikalo domov, in tako rad bi bil povedal Suzani in očetu, kako se je trudil z mojstrom Kumbergom za njuno oproščenje.

Na voglu mestne hiše postane in gleda kip matere Eve, ki je tičal v globoki dolbini. O tem kipu se je govorilo, da ga mora vsak poljubiti, kdor pride prvokrat v Ljubljano. Žlebniku je prišla sicer ta pripovedka na misel, toda niti od daleč mu ni prišlo na um, da bi svoj jezik mazal na umazanem kamenu. Njegove misli so se sukale o tem, kako bi naletel na mestnega slugo Andreja Sova ter mu potisnil nekaj srebrnih grošev v roko.

Ker le ne ugleda nikogar, stopi dalje za orjaškim slopom ter pri vratih previdno pokuka v vežo. Luč je še videl v straži. Ali je pa tudi Sova sam v sobi?

Počasi se splazi po veži do straže in pri vratih posluhne. Vse tiho. Nalahno potrka. Hripav glas se zadere v sobi: „Kdo je?“

Žlebnik pa zbeži, kakor bi ga veter odnesel. Poznal je glas Grabnarjev. Temu ni maral priti v roke.

Še je poskušal mladi mojster, toda le Grabnar je tičal v straži. Dokaj dolgo je čakal ugodne prilike. Kako rad bi zaklical, da bi ga slišala oče in hči! A ni smel.

S potrtem srcem odide proti domu. A še vedno ga ni mikalo spati; hodil je sem in tje, ura je šla že na najjstjo.

Kar zagleda človeško podobo, ki se je ravno tako previdno premikala ob hišah in vogalih, kakor on. Kdo neki je?

Stopi za vogel hiše, da bi pričakal prišleca. Kmalu smukne mimo njega. Poznal ga ni, a nagovoriti si ga ni upal. Temno je bilo in zaviti je bil nočni vasovalec v obilen plašč. Žlebnik stopi previdno za njim. Videl ga je, da se je ustavil za rotovškim poslopjem. Osrči se mojster ter stopi naravnost do njega.

„Ali si ti, Sova?“

Žlebnik spozna glas — Lichtenbergov.

„Od kodi pa vi tukaj, gospod mojster?“

„Eh, zmotil sem se in prav je, da sem se. Poslušaj me, predragi Matija! Sova sem prosil, da me izpusti za pol ure domov, in dovolil mi je. Ti ljudje storé res za denar vse. Toda čakati moram. Sova mi je naročil, da ga počakam tukaj-le. Ako Grabnar zvé, ne bi bilo dobro niti zanj, niti zame.“

„Gospod Lichtenberg! Nič ne marajte. V ponedeljek je zborovanje in s Kumbergom sva že obletala vse mestne svetovalce. Mislim, da se stvar dobro izteče za vas.“

„Hvala vama, dobra moja prijatelja! Kaj pa s Suzano?“

„Za njo pa ne morem sedaj povedati še nič gotovega. Na vrsto pride menda še le cvetni petek.“

„Bil sem doma pri ženi ter ji sporočil in naročil vse potrebno. Povedala mi je že nekoliko, koliko sta se trudila danes zame.“

„Pst, nekdo prihaja!“

„Najbrže Sova. Skrij se za steber. Drugače ga ne bo semkaj, ako vidi dva človeka.“

Žlebnik sluša, Sova pa previdno stopa čez trg ter se ozira na vse strani.

„Sova, jaz sem!“

„Brž za mano!“ zapové mestni sluga, in Lichtenberg se izgubi v veži. Kmalu nato zarožljajo ključi pri jetnišnici, in Sova stopi v stražarno.

Žlebnik pa je hitel domov v posteljo.

* * *

V ponedeljek je bila Lichtenbergova obravnava. Notranji svetovalci so se zbrali vsi, in sodnik Amšelj je nekako plašno gledal izza široke mize. Zdelo se mu je, da danes utegne tudi njega doleteti kaj neprijetnega. Zakaj Lich-

tenberg je izmoledoval po Kumbergu, da so ga mestni svetovalci hoteli poslušati.

Mestni sluga ga privêde s stolpa v sodno dvorano. Očetje so mu dovolili, naj govori.

Ne bomo prepisovali častitim čitateljem dolge samoobrambe, katero je govoril zgovorni pekarski mojster zbranim očetom. Zakaj začel je pri pekarski poskušnji, katero so zvrševali trije svetovalci, mestni blagajnik, oče pekarske zadruga in dva pekarska mojstra. Naštel je natanko s številkami, koliko velja na trgu stár kupljene pšenice, koliko meric vzamejo žitni merci, koliko malinar, koliko se plača pristojbine kruharni, koliko za drva in sol, drožje in svečavo. Nato je zopet tehtal zmleto pšenico, otrobe, razkazoval, koliko se je poizgubilo v malinu, koliko se je napravilo testa, koliko izpeče „trent“, koliko hlebov itd. Potem, ko je vse to naštel, jel je segati po osebah ter vsakega uda pekarske poskušnje natanko označil, čemu rad ponagaja poštenemu mojstru Lichtenbergu. Naposled šele je dokazoval, da mestnega sodnika zadnjič ni hotel in ni mogel razžaliti in da ga je sodnik popolnoma neopravičeno dal zapreti v stolp.

Mestni očetje so pazljivo poslušali obtoženca. Ko je izgovoril, odvédel ga je Sova nazaj v stolp, očetje pa so se med seboj pomenkovali in marsikatera trda je padla tudi na sodnika, ki se je grdo držal in molčal. Svest si je bil, da danes nima prve besede in da je najbolje zanj, ako molči. Vzlasti Andrej Hren, brat škofov, in oče črevljarske zadruga, Adam Weiss, sta se odlikovala v govorici. Janez Kumberg pa ni dosti govoril, zakaj pogled sodnikov mu ni delal popolnoma mirne vesti in skoro mu je bilo žal, da je izblebetal pekarju sodnikovo namero.

Naposled so se očetje nekako zjediniili. Seja ni imela posebno parlamentarnega značaja, zato tudi nismo zapisali vseh govorov mestnih starejšin, ampak zapišemo le po sodniškem zapisniku razsodbo, ki se je glasila tako-le:

„Sodnik ni prav storil, ker je Lichtenberga zaprl: segel je dalje, kakor bi smel; torej se radi tega pokaraj ter se mu narôči, da v bodoče ne stori nič več kaj takega. Lichtenberg pa mora prositi odpuščanja mestnega sodnika Ahaca Amšelja radi svojih nepremišljenih in ošabnih besedij, ker je sodnika tical in mu dejal v svoji jezi, da bode on dalje ljubljanski meščan, kakor Ahac Amšelj mestni sodnik. Tudi o Kumbergu ni lepo, da je kot star gospod in svetovalc izdal in dalje trosil to, kar se je govorilo pri sodniku, zakaj s tem je delal sovraštvo in hujskal meščane med seboj. Naj ostane zato on sam na rotovžu v zaporu do večera tistega dné.“

Čudno sliko mestne gosposke nam podaje ta obravnava. Toda ne smemo preveč zameriti najivnosti mestnih očetov in marsikaterega svetovalca samovoljnosti, zakaj kazenskega zakonika se naši pradedje niso učili, in sodili so po pameti in dobri volji. Ako pa je kateri pamet izkoristil ali kot Adamov sin dobro voljo prelevil v slabo, potrudili so se drugi, da tak prevrat človeškega uma in srca ni imel kvarnih posledic.

Sodnik Amšelj je lahko pretrpel blagi ukor mestnih svetovalcev, tudi Lichtenbergu je bilo treba le malo ponižanja za trenutek, da je izpolnil naloženo pokoro; nikakor pa se ni nadejal stari Kumberg, da bo tisti dan v družbi mlade vdove v stolpu premišljeval svojo blebetavost. Udarec je bil to za častilakomnega starca in kesal se je, da je pretekli petek toliko podplatov iztrgal za oproščene pekarja. Kako resnična je bila karajoča beseda njegove žene: „Kaj se vtikaš v stvari, ki tebi niso nič mar!“

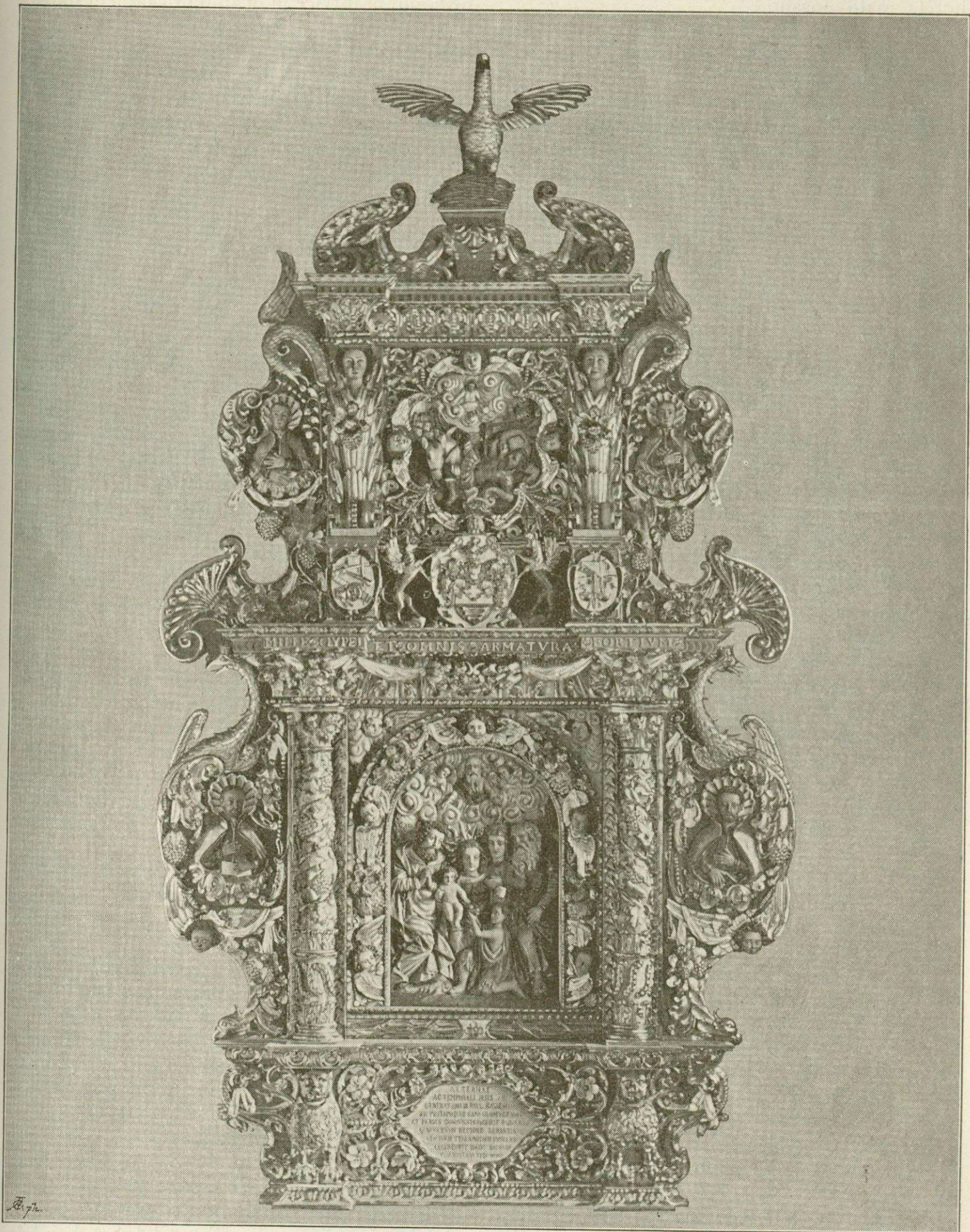
Vendar ni bilo preveč hudo za starega Kumberga, zakaj njegova starica mu je prinesla opoldne kos suhega mesa in Cividatorkinega dolenjca, ki mu je kmalu pregnal vse otožne misli. Še predno je mrak legel na zemljo, že se je poslovil častitljivi svetovalc od koprneče Suzane ter ji obljubil, da se hoče zanjo še bolj potegniti, kakor za starega lisjaka. Skoro v dobro voljo je spravil flegmatični Kumberg mlado jetnico. Ko pa mu je ta naročila, da pozdravi mojstra Matijca, tedaj je vzkliknil:

„O, iz tega pšena ne bo kaše. Ali ne veš, da ti je zadruga določila Nemca Deutscha, ki tako skrbno varuje tvojo hišo? Tvoj oče bo pač znal hvaležno srce pokazati mojstru Matiji, ki se tolikanj trudi zate — še preveč, kakor tudi jaz. Toda vedi, da smo nekateri ljudje taki, da drugim znamo dobro svetovati in gospodariti, sebi pa ne. Nekaj takega sva tudi midva z Žlebnikom. Zato se pa morava potikati po takih krajih. Matija sicer še ni tako srečen, kakor jaz danes, toda njega čaka še hujša nevihta kakor mene. Poslušaj očeta in zadrugo, če hočeš sebi dobro. To ti svetuje stari, izkušeni Kumberg.“

Kakor strela iz jasnega neba so pale prve Kumbergove besede na mlado vdovo. Ni jih pričakovala. Toda takoj se je spomnila, da se stari mojster rad šali, zato se je naglo pomirila. Že je bila pripravljena na odgovor:

„O, kaj ste zmerom tako natakneni, mojster Kumberg: Ne stresajte svoje nevolje nad menoj, ako so vam mestni očetje ponudili mojo družbo!“

„Ej, ženska, ti si še mlada in ne veš, kaj se pravi grbe in gube rahljati. Le glej pred vsem, da se srečno izkobacaš iz te črne luknje! Potlej šele misli na možitev!“

Renesanški oltar v cerkvi sv. Barbare pri Konjicah.

„Ne zamerite, gospod Kumberg, nisem vas mislila žaliti. Šalite se radi in tudi jaz sem se hotela malo pošaliti.“

„Torej želiš, da ti Matijo pozdravim? Kaj pa, ko bi te bila že Cividatorkina Tekla prehitela s pozdravom?“

„Ne skrbite za to, jaz ne dvomim niti toliko na Žlebnikovi zvestobi, kolikor na moji oprostivni. Zakaj če vi, gospod mojster Kumberg,

zastavite svojo vplivno moč zame, kakor ste to storili za mojega očeta, svojega prijatelja, tedaj se ne bojim nič mrvice in hladno pričakujem sodbe.“

„Le pogum, zaprta ptička!“ reče končno stari mojster ter ji podá roko v slovo.

Tramterica mu je naročila še nekaj za trgovko Ehrbarico in za dom. Kumberg pa je obrnil najprej korake k Cividatorki, da si potolaži nevoljo zaradi zapora. (Dalje.)

Materina obljava.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

II.

Čim delj človek gre, delj mu kaže.
Pregovor.

Kalinova hiša v Potočju stoji ob cesti blizu vode Reke. Mali vrtič za njo sega prav na breg čudne vode, ki se tiho vali mimo vasice in dalje na primorsko mejo, kjer se izgubi v kraško ogrodje. Pri Kalinu so bili že od pamtiveka dobri gospodarji. Po Gaberku in Vremščici so se pasle mnogobrojne čede ovác, vinograd je dajal obilo dobrega vina, polje mnogo ajde, rži in pšenice.

Ondaj so bili za vremsko dolino takozvani zlati časi. Ni čuda torej, če nam kažejo ponosne zgradbe one dôbe svoja gosposka lica. Lično opravljena, na pol gosposka stanovanja semtertje skoro zakrivajo svojo prvotno kmetiško stran. In ljudje? O, ti ljudje so tudi poznali zlato dôbo svojega kraja in jo tudi uživali, kakor se je spodobilo. Velike dote so vabile ženitve željne mladeniče iz najoddaljenejših krajev notranjske zemlje v to dolino, vabile so jih pa tudi od drugodi. Denar ima hudo moč.

Kalinova sestra Alenka je bila omožena v Trstu s trgovcem. Ni se jima godilo slabo, a želela sta si imeti še več. Alenkin soprog je hotel povečati svojo trgovino in zato je tirjal doto pri Kalinu. Ker je pa tirjatev — po izreku modrih môž — povsod razdražilna, sporekla sta se tudi svaka ne malo ob tej priliki. Kalin se je jezil zastran take naglice, oni je bil pa prepričan, da to, kar je po vseh pravicah njegovo, lahko tirja, kadar se mu zljubi.

O sestri ni vedel Kalin potem dolgo vrsto let nič.

Sreča ji je bila ugodna. S soprogom sta opustila trgovino v Trstu, začela pa tržiti v Aleksandriji; a kmalu sta čisto opustila trgovino in si kupila hôtel, kakor jima je bil nasvetoval neki znanec. Tu sta imela veliko srečo. Kopičil se jima je denar, rastla je njiju veljava.

A nista je uživala dolgo. Kakih deset let po prihodu v Aleksandrijo je umrl Alenki soprog; vdova je ostala z vsem bogastvom brez otrok. Mož ni imel bližnjih sorodnikov, v oporoki je zapisal Alenki vso zapuščino. V vsakem drugem času bi bila žena to štela v srečo, a sedaj je čutila, kako grozno je osamljena.

V sili se vsakdo domisli nekdanjih prijateljev, tudi Alenka se je nekaj let po moževi smrti.

Pisala je domov in potožila bratu svoje nadlôge. Pismo za pismom je romalo v Potočje in zopet iz Potočja, pismo za pismom jih je bolje seznanjalo. Ko je zvedela, da ima brat že toliko dorastlo hčerko, pisala je, naj bi jo poslal vsaj za nekaj časa k njej. Početkom so imeli vsi to za tetino šalo, a slednjič je silila kar za res, in hotela je videti Zalico ter jo imeti pri sebi vsaj jeden mesec. Mati Kalinka se je temu ustavljala par let, tudi oče ni bil zadovoljen, in bi ne bil dal otroka preko morja za vse Alenkino bogastvo.

Materina odločnost, hčerkin vihravost in nam znani slučaj z večernim plesom kakor tudi s Hribarjevim Janezom — vse to je ugladilo pot Zalici v Aleksandrijo.

Težavno je opisati čustva, s kakoršnjimi sta se bližala velikemu pomorskemu mestu, ki posreduje med tremi deli sveta. Oče Kalin je videl sicer nekaj domačih mest, bil je celó v Gradcu, Zagrebu in Vidmu; v Trstu je bil kakor doma; tudi v Gorici in Ljubljani je bil pogostoma. A kaj je vse to? Mož je čutil, da je nekam okoren, robot in prav gorjansko neokreten nasproti tolikim novostim. In Zalica, ki je videla morje samo v Trstu, kaj si je neki mislila o pogledu na oni visoki morski svetilnik, ki pozdravlja potnika več milj pred luko, kaj šele množina vitkih minaretov, ploščnate strehe, velikanske palače, cel gozd jadernikov, nebroj velikih in majhnih ladij, ki se zibljejo v velikanski luki! In ta večna mešanica ljudstva —

ko sta stopila na suho — to je vse drugo kakor v Trstu na pomolu sv. Karla, ko dospe kak istrski parobrodič z ribami, smokvami in nestrpnimi laškimi polmeščani k bregu. V Aleksandriji vidiš ob takih prilikah ljudi od vseh vetrov širne zemlje, vse noše, kolikor si jih more kdo le misliti, slišiš vse jezike, kakor o babilonski zmešnjavi. Da, in res, to mora človeka, ki ni bil mnogo mimo domačega zelnika, popolnoma zmešati.

Oče Kalin se je ustavil in čakal z le Slovencem vrojeno vstrajnostjo, da se je nekoliko razpršil oblak nadležnega ljudstva, potem je pa dejal mirno: „Zalica, sedaj pa le! Kar bo, pa bo! Nič se ne boj, počasi se daleč pride.“

Vendar sta malone do dna izpraznila znanje nemškega in laškega jezika prej, nego sta dospela na trg Mehameda Alija, kjer je stal tedaj hôtel tete Alenke.

Dasi je Kalin občudoval prostorni trg, ki se mu je zdel kot prikazen iz pravljic; dasi je ogledoval mestne krasote, blagonosni Nil in razne nasade, ni se mogel umiriti, a še manj naspati v Aleksandrovem mestu. Ni mu ugajala južna vročina, ne poulični prah in mestna nesnaga, najmanj se je pa mogel sprijazniti s šumom, vriščem in krikom po mestu.

Izročil je hčerko tetinemu varstvu, priporočil jo Bogu in vsem svetnikom ter se ukrcal na prvi parnik, ki je vozil nazaj v Evropo. Prišedši domov, je moral Katarini vse natanko opisati, kako sta se vozila, kako sta stopila na suho, kakšen je bil sprejem pri teti. Povedati ji je moral celo, ali ima hiša kaj vrta, ali imajo tudi prodajalnico in pa kako je za drva.

Zvečer je seveda Kalin moral pripovedovati o Nilu, o turških molitvah, o pokopališču, o velikanskih ladijah in mnogih čudnih navadah na jutrovem. — Nekoliko dnij po Kalinovem prihodu se je prizibal mimo hiše tudi Hribarjev Janez. Brez dela, kakor je bil navadno, ustavil se je kar pred hišo ter topo gledal v kuhinjo kakor pes prazno skledo. Dolgo je kimal semtertje, kam bi, kako bi: slednjič se je vendar omajal, ojunačil in vprašal: „Kako je z Zalico?“

„Bolje kakor zate“, odgovorila mu je Kalinka osorno. Saj ji ni bilo neznan, da je vseh teh potov in prememb največ kriv le on sam.

„Verjamem, saj zame ni bilo še nikoli dobro, mati“, odrezal se je Janez, ki je po rajni materi podedoval lastnost, da ni mogel ostati nikomur dolžan odgovora.

„Kako hočeš, da bo dobro, ko si takšen nepridiprav leni. Delaj, delaj, pohajač pohajški!“

„Pečene ptice ne leté nikomur v usta“, oglasil se je izpred hleva oče Kalin. Janezu ni ostalo drugega kakor oditi na tihem in oprezno, vender mu vrojena navada ni dala drugače

kakor da je zagodrnjal, seveda bolj sam s seboj: „Ne kaže, da jima boš kmalu zet, Janezek moj! — Toda čakajta: ako ne bo Zalica moja — Zalica in vaše bogastvo, vama navijem uro, da bodeta pomnila, otiske kalinske.“

Naslednjo pomlad so ga potrdili v vojake, in Kalinka se je že veselila, da bo na jesen mogoče poklicati deklico zopet domov, vendar se je hotela previdna ženska še prepričati, ali bi bilo sploh varno. Zato je pisala skrivaj Alenki pismo in jo opozorila, naj deklico včasih nekoliko opazuje. Morda bi utegnila imeti kakšna pisma . . .

In glej, kleka! Kalinki ni bilo treba niti čakati odgovora, zakaj kmalu potem se je širil po vasi glas, da se je hvalil Hribarjev v gostilni, kako bogato nevesto ima tam nekje za morjem. Celó denarje mu pošilja. To je ogrelo mater Kalinko. Možu ni sicer nič povedala, a na skrivnem je pisala Alenki ter sedaj ostro zahtevala, naj to stvar ugonobi in sicer tako, da ne bo o tem nič vedela Zalica.

V nekoliko tednih je minulo vse. Ženski sta stvar prijeli in zadušili po tistem načinu, kakor so že razdružili pametni ljudje sto in sto enakih zvez. Vrh tega je Janez odšel k vojakom, in hkratu so nehala pisma.

Zalica se je čudila, da ni več glasú o njem. Toda ptuje mesto, ptuji ljudje in drugačne razmere so dober pomoček, ko treba ohladiti prijaznost. V nekem določenem času je zvedela še, da je Janez zaročen z drugo . . . Kmalu potem jo je teta potolažila z lepo nado o bogati dedščini, ako ji obljubi, da ostane pri njej do njene smrti.

Zalica je sprejela — kakor pravimo — z obema rokama tetino ponudbo. Objela je svojo dobrotnico in ji odkrito povedala vse, kako se ji je godilo doma zadnje čase, kako sta ji roditelja branila Janeza v zakon. Teta se ji je prijazno smehljala, potem pa rekla: „Vidiš sedaj, moja ljuba, da starejši ljudje vsako stvar bolje izpredvidijo nego vi, mladi? Kaj bi bilo s teboj; ali bi bila to, kar si, ko bi bili tvoji stariši pustili, da se vse zgodi po tvoji samoglavnosti:“

Ker Zalici tudi doma niso dosti oporekali, mislé, da se hčerka vrne domov vsaj po tetini smrti, bila je Zalica v malo tednih bogata dedinja.

Začelo se je za njo drugačno življenje.

Zanimanje za njo v bližnjih evropskih družinah se je večalo od dne do dne. Teta je najela učitelja za francoski, angleški in arabski jezik in učiteljico za uglajeno vedenje in lepe šege; učila se je celó godbe in petja. Vabili so jo k raznim veselicam, v gledišče, na šetališča in zabavne izlete. Izkratka: nekdanja Zalica se je v jednom letu prelevila v evropsko gospodično.

Njena naravna nadarjenost, tetina prizanesljivost in ljubezen je premagala vse. Dekle se je čutilo razven o najhujši vročini popolnoma domačo. Dóma se je spominjala samo toliko, kakor se spominjamo letos lanskega leta. Kje je ostal sedaj Hribarjev Janez za onimi mladeniči in gospodi, ki so se sukali okoli nje in se ji prilizovali, da bi bila kmalu sama verjela, kako malo jih je na svetu, ki bi jo presegale z lepoto in ljubeznivostjo! Bilo ji je kakor detetu, katero smo nagloma prenesli iz temne sobe v cvetoč vrt.

Ko se je približala tretja jesen njenega bivanja v ptujem mestu, vabila sta jo oče in mati z lepa in s huda domov, pa ona in če ne ona, njena teta je našla vsled svoje bolehnosti vedno primeren odgovor, da ni deklice pustila od sebe. To je Zalici ugajalo; dasi še ne popolnoma vajena vročemu podnebjju, bila je vedno otroško vesela in zadovoljna, le včasih se je spominjala kakor prijetnih sanj prošlih let svoje nežne mladosti, ko je brala v „Zgodbah“ o Egipčanih ter slastno opazovala slike iz Egipta. Da, prav takšni, kakor jih vidi danes, so se ji načrtali ti ljudje v mladi glavici, toda mrtvi, dolgočasni, kakor možje iz slame; sedaj vidi, da so ti ljudje živahni, spretni in gibčni, kakor doma na Slovenskem, če ne še bolj.

Jedina misel, ki ji je včasih kot oblak jasno nebo stemnila obrazek, bila je tetina bolezen. Kaj bo tedaj, kaj bo po tetini smrti? Ali naj ostane sama med ptujci? — Zdravniki so izračunali, da Alenkinega življenja bo še nekaj mesecev, še nekaj tednov, in ure se ji iztekó. Tete ne bo več.

Toda skrbna ženska, ki je znala v svojem življenju nabrati toliko blaga, spoznala je tudi to, kaj bo potrebno za dekletovo bodočnost.

V hôtelu se je pogostoma ustavljal neki mladenič, rodom Slovenec, in teta ga je vsprejemala vsled starih prijateljskih zvez z njegovim očetom prav prijateljski. Imenoval se je Jožef Stegoj. Njegov oče je bil doma visoko tam gori v goriških planinah, kjer gledata ponosni Triglav in strmi Krn peneče se valove zelene Soče. Hodil je mnogo po svetu, pa čim dalje je hodil, dalj so mu kazali. Sreča se mu je umikala kakor onemu nespametnežu, ki jo je iskal po golih kolenih na mestu, kjer ima mavrica svoje vznožje. Begal je iz mesta v mesto, iz kraja v kraj, iz dežele v deželo. Slednjič je pomagal dodelati Sueški prekop in se je po njega otvorjenju naselil v Porto-Sajidu, začeni malo trgovino. Novo odprti prekop, novo ustanovljeno mesto in velikanski promet z ladijami, ki so odslej prihajale in odhajale todi mimo, pomagalo je našemu Goričanu do sreče. Seznanil se je z Alenkinim soprogom ter začel z njim trgovinske

zveze, katere je po njegovi smrti nadaljeval sin mu Josip. Vedno češče je prihajal v Aleksandrijo, in teta je slednjič spoznala, da ne prihaja več samo po opravilu, tudi ne zato, da bi spoznal kaj več slovenskih rojakov — zdelo se ji je, da mu je vseč Zalica.

Neki večer jo pokliče teta v svojo sobo, veli ji sesti poleg sebe in začne:

„Ali misliš biti še kdaj doma?“

„Seveda mislim, teta.“

„Pa kmalu?“

„Tega ne morem reči.“

„Kdo bo pa potem gospodaril v moji hiši, ako se vrneš v domovino, ali ne boš ti, kakor si mi obljubila? Glej, zaslužki so dobri in lahko si prihraniš dokaj novcev, lahko pomagaš očetu in materi, največ pa sama sebi.“

„To je res, teta, a verjemite, da umreti bi vendar ne mogla v tej zmešnjavi; že sama misel o tem mi je grozna, ker se mi zdi, da bi še po smrti ne mogla mirno počivati v tem mravljišču.“

„Ljuba moja, tudi jaz sem nekdanj mislila o tem, mislim še sedaj, a prepozno. Ako se sedaj vrnem v domače kraje, ostanem na potu. Bolezen se mi je že toliko shujšala, da ne smem nikamor. Zalica, nocoj sem te poklicala — zopet me duši kašelj —, da povem naravnost: ne bi rada, ko bi tale hiša prišla v druge roke. Moji žulji so tu, mojega moža trud in tudi — moja dota. Ali bi se ne hotela tukaj omožiti?“

Deklica je o teh besedah zadregetala in potem dejala: „Še mislila nisem o tem.“

„Poznam mladeniča“, pravi teta, „in poznaš ga tudi ti. Ni, da bi rekli, bogat, a prazen tudi ni. Meni je vseč in vprašal me je, ali bi ga ti marala. Ta je Jožef Stegoj.“

Teto je zopet dušil kašelj, da se je Zalica bala za njeno življenje. Sto nád, sto mislij ji je hkrati vzrojilo po glavi. Mladost ji je obetala še najlepša leta, bogastvo najrazličnejše ugodnosti. Kdo bi ne mislil, in katero srce bi ne vstrepetal v tako važnem trenutku! Posebno pa še poudarjamo, da se Stegoj ni zdel Zalici preslab ženin.

Teta je od tega dne vidno pešala, moči so jo zapuščale, zato je silila, da bi vse uredili pred njeno smrtjo.

Kmalu po novem letu sta se poročila Jožef Stegoj in Kalinova Zalica. Teta je s pojemajočim in kakor iz groba hropečim glasom blagoslovila zakonsko zvezo. Tudi v daljni domovini pod kršno Vremščico sta dve srci na tihem in s solzami blagoslavljali nov zakonski par v strahu in nestrpnosti, kaj še vse prinese bodočnost.

„Bog jima daj srečo! Teta je že vedela, kaj je ukrenila“, vzdihnila je Kalinka in otrla s predpasnikom solzo.

„Ako bodeta znala prav obračati — teta je bila bogata — ne bo jima krivice. Sicer pa nobena sreča ni brez dna. Bog ju blagoslovi“, dostavil je oče Kalin.

Mladi gospodar se je preselil v Aleksandrijo in vodil hišna opravila. Zalica je morala biti vsak trenutek pri teti. A kmalu sta bila rešena vsakoršne skrbi za svojo dobrotnico. Ko je začela pomladi pritiskati gorkota, splavala je njena duša v boljši svet.

Stegoj in Zalica sta ostala sama, vendar je šlo vse po prejšnjem tiru.

Kaj pa pri Kalinu pod Vremščico?

Postni čas se je nagibal h koncu, trobentice so se solnčile po bregovih notranjske Reke, in cele jate divjih rac, ki so se selile v severne kraje, plavale so po vodi. Kalin je, kakor prejšnje čase, tudi letos pograbil puško, poklical psa in se plazil tiho, oprezno med vrbjem in jelšjem ob Reki, da bi zasačil kopajoče se race in si nastreljal okusno večerjo. Kakor ošabne mestne device so se kretale na površju, pomáljale kljune v vodo in šklepetale med seboj.

Pok! pok! Pes je skočil v vodo in kmalu privlekel debelo raco na suho. „Daj, išči kastor, še jedna mora biti na vrhu!“ Res, kmalu mu je pes tudi to položil k nogam.

Take sreče ni imel stari Kalin že davno. Veselo je pobral plen in šel domov. Na pragu ga je že čakala žena in prav nezadovoljno pogledovala njega, psa in raci, govoreč: „Tako! Ti po lovu, kdo bo pa delal pri nas; ali veš, koliko nas je?“

„Včasih imajo srečo živali, da uidejo, včasih pa lovec, da jih ujame. Zato ne morem jaz prav nič pomagati. Race ne oživé več, in ko bi tudi, ne bi nam pomagale delati; kar je, pa je.“

„Torej se boš še norčeval! Ali ne veš, da sva sama na svetu?“

„Da bi tako ne bilo res, kakor je; ali pa veš, ljuba ženka, da nisem jaz, marveč, da si ti kriva tega, ljubezniva moja, brez zamere!“

„Ti si vedno staro mečkalo. Ko je čas govoriti, molčiš kakor zid, potem se pa zadiraš in nečeš biti kriv ničesar. Tako je najlozje. Zakaj nisi rekel ondaj: ne tako, in dekle bi bilo ostalo doma.“

„Ali misliš, da imam jaz temo v glavi? Samo zinil bi bil, pa bi bila zapodila še mene v Aleksandrijo.“

Na tihem je Kalinka priznala, da je bilo res tako, zato je molčala, in pravde je bilo konec. Seveda so se taka očitanja ponavljala večkrat, a slednjič sta se jih oba tako privadila kakor slabega vremena. Po malem je zmagoval oče Kalin.

Mnogo lepše življenje je pa zacvetlo mladima zaročencema na trgu Mehemed-Alija v

Aleksandriji. V ponosni zgradbi so se naselili veseli časi, zakaj naslednjo zimo je Bog obetal tudi v Stegojevo rodbino novega zemljana. Vsi so ga radostno pričakovali. Srečni soprog je začel že znanprej pozvedovati, kje bi dobil primerno doviljo.

Ko je ponehalo deževje in je nebo zopet kazalo vedro lice, dehnil je iz puščave topel veter in narava je oživela. V Stegojevi rodbini pa niso letos mnogo utegnili preišljevat vremenških prememb, zakaj nekaj dnij je bilo že vse v hiši po koncu. Gospa je povila zalega dečka. Kdo je bil bolj vesel kakor srečni oče? Vsa hiša je morala to čutiti. Na posebno željo mlade matere je sporočil Jožef Stegoj to novico tudi na njen dom v Potočje. Pri Kalinu je napravila ta novost različne učinke. Mater Kalinko je nekaj nepričakovano zbôdlo v srce. Bilo je nekaj takega kakor strah. Morda bo Zalica še nesrečna, morda se izpolnijo moje besede...

Kakor se pa človek, če le more, rad in kmalu odkriža neprijetnih mislij, tako je pozabila kmalu tudi Kalinka to domnevanje. Stari Kalin pa se je veselil prav otroški prvega vnuka: „Glej no, stara, vendar nismo več sami“, je govoril in pogledoval po strani svojo soprogo. „Bog naju je vendar pogledal, če prav z malim očesom; da bi naju le še tudi za pripravnega zeta, ki bi nama pomagal delati, toda bojim se, da se to ne zgodi, kaj ne, stara! Midva se bova osamela trudila do pozne starosti, sama, kot skala v morju. Za počitek nama izkopljejo — grob.“

„Môlči no, môlči, godrnjalo! Sedaj je Zalica bogata gospa, doma bi ne bila nikoli.“

„Povsodi je dobro, doma najbolje. Tako so govorili že naši predniki, in tega mi vendar ne boš zanikala, da je stara resnica, stara pšenica, stara ajda, stara zabela in stara poštenost več vredna, kakor cel koš dvomljive novine.“

„Takega godrnjača, kakor si ti, ne najdejo štirje godci v sedmih farah, ko bi ga iskali vsak s svojo lučjo ob belem dnevu. Slišiš!“

„Da, slišim, kaj bi ne, saj molčim.“ Užaljen je pogledal Kalin pred-se, počesal z roko levo stran brade in krevsal strani.

„Čakaj no! Ali si bral v pismu, da bi rada imela Zalica doviljo iz domačih krajev?“

„Bral, pa tukaj je ne najdeš, da bi šla v Afriko.“

S tem sta končala.

Jožef Stegoj je pa dobil kmalu potem svojemu prvorojencu doviljo iz Dalmacije. Bila je doma v mestu K., lepa, črnolasa in žarnooka ženska, prijaznega vedenja, živahne nravi. Njeno kretanje je bilo gosposko, govorila je gladko italijanščino in hrvaščino. V Stegojevi družini se je kmalu popolnoma udomačila. Tudi mali sinko se je obračal z očmi za svojo rednico.

Gospa Stegojeva je skoro zavidno opazovala to prijaznost. Z negovanjem in igranjem je znala Saša — tako je bilo Dalmatinki ime — pridobiti zase malega Stegojevega sina.

Bližala se je poletna vročina. Ljudje so ostajali po dnevu večinoma v hišah in kočah, šele večer jih je vzdramil in spravil pod milo nebo.

Jožef Stegoj pa niti na večer ni mogel, zakaj zbolel je za mrzlico. Branil se je sicer priznati nevarnost, hrabril je samega sebe in tolažil druge, da bo kmalu bolje. Saj je toliko ljudij, ki prebolé to bolezen in so potem trdni, zdravi. Domači so mu verjeli.

Bila je jasna noč rožnika meseca, ko sta šetali gospa Stegojeva in Saša ob slovečem Mahmudijevem kanalu. S seboj sta imeli malega jedinca, kateremu je minevalo komaj prvo polletje mladega življenja. Polni mesec je topo zrl na šetalki, bližnje palme so stegale orjaške sence na cesto. Ob kanalu je vrvelo veselo življenje. Dojilja je neprestano negovala in poljubljala malega dečka v naročju.

„Pustite ga no, Saša, saj ga zadušite v svoji preveliki ljubezni“, ji dé gospa slovenski.

„Tako ga imam rada, verjemite gospa, kakor bi bil moj“, odgovorila je ona hrvaški.

„Ali je vaš tudi tako zal dečko?“

„Tako sta si podobna, kakor bi bila dvojčka. Vedno mislim, da negujem svoje dete.“

„To me veseli“, rekla je gospa in se zamislila. Potem ji je dejala bolj tiho in zaupno: „Čujte me, Saša! O tem bi rada z vami govorila pametno besedo. Glejte, glejte, bojim se, da se mojemu soprogu obrne bolezen na hujše; tudi slišimo, da se zopet nekaj kuha med Angleži in Egipčani. Skrb za moža, skrb za otroka in red v gospodarstvu, to veste, da je nekoliko preveč za moje rame, dasi sem navajena dela že iz mladosti. Bog varuj, da se res vname vstaja, kam pojdem z otrokom! Mi odrasli se že še rešimo, a ubogi moj sinko! — Zato, Saša, ali bi hoteli vi, ako slučajno bukne vstanek v mestu, z detetom za nekaj časa v mojo domovino?“

„Po vašem povelju gospa, tudi na konec sveta, če hočete“, rekla je dojilja naglo in prepričevalno.

„Hvala, vam Saša. Upam, da mi Bog še nakloni priliko, ko bom mogla nagraditi vašo postrežljivost. Tudi vem, da vam ni neznan, kako rada se povrača mojemu soprogu neke vrste božjast. Ako vidi kri, pretep, poboj ali sploh buren nemir, utegne se mu povrniti mladostna bolezen. Zato se bojim, da bi tega ne podedoval deček. Zdravnik je svetoval otroku premembo zraka, in to bi rada videla, da se zgodi kmalu. Vsak zakon mora imeti kakšen križ, meni je Bog odločil tega. Ko bi jaz revica

vedela to naprej! Ali kdo more poznati vsakega človeka posebej v ti babilonski zmešnjavi, v ti groblji velikanskega mesta?“

Poslednje ni bilo res, zakaj Jožef Stegoj je bil pred zakonom zdrav kakor riba. Zalica je hotela samo Sašo trdneje prepričati o potrebi, da se iznebi otroka v dôbi moževe bolezni. Resnica je bila le, da se je bala za sinkovo življenje v grozni aleksandrijski soparici.

Nekaj dnij pozneje se je res Saša z otrokom vkrcala na Lloydov parnik, ki je vozil v domovino. Na potu pa se je ustavila na svojem rojstvenem mestu K. v Dalmaciji, da bi obiskala svoje dete, katero je imela pri neki sosedi. Tu se je zamotila dalje časa, nego je namerjala začetkoma. A ta zamuda je bila kriva grozne nesreče.

Malemu Josipu Stegoju nikakor ni ugajala ostra sapa, ki je brila tiste dni preko Dinarskih planin na morje. Prehladil se je in v treh dneh umrl.

III.

Vjerni stu mi gosti
Jadi — kao nikad prije:
Kad ti — moje dúše kruno —
Srce bilo ljubvi puno . . .
Prosti!

Gjuro Arnold.

„Ali ti nisem pravil, da ne bomo brez zeta“, dražil je Kalin v Potočju nekega dné potem svojo ženo.

„Tiho, godrnjalo! Ali nisi slišal, da pride dojilja z dečkom za nekaj časa?“

„I, čemu potem takšne priprave, kakor za škofa?“

„Morda si zábil, da je otrok Stegojev sin, sin moža, ki ima več v smeteh, kakor mi na vsem premoženju.“

„Ne rečem; to je vse mogoče, pa otrok je otrok, če ga pozlatiš od znotraj in zunaj.“

„Naša kri je, dasi bogataš, kakoršnih je menda malo; zato ne maram, da bi se mu slabo godilo pod našo streho.“

Kalin je moral, kakor že dostikrat v svojem življenju, tako tudi danes odjenjati in kot pametnejši molčati. Odšel je na dvorišče in se jel skozi okno pogovarjati z zidarjem, ki je pripravljaval bivališče malemu princu:

„Ti, Fortaček, ali znaš tudi slikati sobe?“ kričal je Kalin nalašč, da se je odmevalo do pol vasi.

„Znam, oče, znam; kakor ukažete: zeleno, rdeče, modro in tudi pisano vam napravim, če ukažete.“

„Tako boš izkusil, da bo vsakega nekaj, in pa ptičke moraš deti na strop, potem bova prija-

telja; ker vedi: gosposki otroci ne spé radi v pobeljenih sobah. Pravijo, da se jim preveč blišči in Bog vedi, kaj še vse. Torej vedi, ptički morajo biti.“

Tako se je zgodilo.

Teden pozneje je res pridrdrala elegantna tržaška kočija na Kalinovo dvorišče. Slovesno, kar se je le dalo, so sprejeli mladega prvorojenca in njegovo doviljo. Dečko se je krepko oglašal s svojim jedinim orodjem, ki mu ga je doslej naklonila mati narava, odločno zahteval hrane. Kalinka si je brisala solzne oči in govorila: „Hvala Bogu, da sem vendar dočakala to srečo!“

„Mi, revni črvički, obračamo, Bog pa obrne“, rekel je Kalin, zadovoljno opazovaje brhkega dečka. „Prav take lase ima, kakor njegova mati, glej no stara, in tudi oči.“

„Menda ne vidiš prav. Oči, ne zameri, niso naše rodbine. Preveč so temne. Mora biti že oče takšen“, zavrnila ga je soproga.

„Že vidim, da hočete biti ženske povsodi na vrhu kakor olje“, zagodrnja Kalin. Hotel je že oditi, vendar se je še domislil nečesa in rekel:

„Ali se še spominjaš, da nisi Zalici privoščila sreče z otroki, ko si jo žmikala oni dan po plesu, ki je bil odločilen zanjo? Vsak glas vendar ne seže do neba — to vidiš sedaj na tem-le sinku. Prav je tako.“

Mati Kalinka je imela opraviti z otrokom, a na jeziku ji je bil tudi že rezek odgovor: toda danes v dan veselja in sreče ni hotela z možem pričenjati združbe. Kaj bi si neki mislila dovilja, ki se je tako boječe ozirala sedaj v otroka, sedaj v domačina: taki le so stariši gospe Stegojeve! To se vendar ne spodobi. — Ščasoma, ko se Saša privadi hiši in domačim razmeram, privadi Potočju in vaščanom, no, potem se bodeta stara dva že lože pomenila po stari navadi. Tako je ukrenila Kalinka, gospodar pa, ne dobivši odgovora na svojo precěj okorno zagvozdo, odšel je po opravilih.

V nekoliko dneh je Sašo minul prvi strah in ona nenaravna plahost.

Sašina boječnost seveda ni bila brez vzroka. Premetena Dalmatinka je liki kukavici podtaknila gospej Stegojevi lastno dete. To hudodelstvo ni bilo tako, da bi mogel človek, imajoč je na vesti, sladko spati. Za svojo mladostno srečo prevarjena Saša si je mislila tako-le: Ako naznanim gospej, kar se je zgodilo, kakšna žalost bo v družini! Naposled bom vsega kriva le jaz in moja nebrižnost. gotovo izgubim dobro službo, ki mi je obetala lepega dobička. Ta nesreča bi gotovo pospešila Stegojevo bolezen, morda bi mu nakopala celó smrt. Dalje: moj Ivanko, ki bo moral poslej vsekako slišati na ime Josip in sicer Josip Stegoj, bil bi sirota brez očeta, zakaj

oni, ki bi mu imel biti oče, prevaril je mene in njega. Kakor sem ukrenila sedaj, bo sin aleksandrijskega bogataša in kdaj gotovo še imenitna oseba na zapeljivem, grešnem svetu. Bodi! Dandanes stoji svet samo na tem, da varamo drug drugega. Kdor zna bolje, njegova je zmaga. — Niti najbližji sosedi ne vedó, da sem dete premenjala. Vsi mislijo, da smo zagrebli oni dan mojo siroto. Kako srečen slučaj, da sta si bila dečka vsaj na videz tako podobna! Dalje še to: Dandanes je težavno živeti med svetom, v Stegojevi rodbini pa kaže meni še cvetoča sreča. Sedaj je poglobitna stvar, da ga pusté tukaj vsaj nekaj let, potem bo treba začeti druge strune, zakaj od svojega deteta ne pojdem, ne, vsaj živa ne! — Saša je modrovala še dalje: Kakšno veselje bode šele na moja stara leta, ko sinku povem, da sem jaz njegova prava mati, ki sem mu s svojo bistrumnostjo pripravila srečno bodočnost! Torej tako ostani ti, moj ljubi Ivanko, poslej Josip Stegoj! Ako pa prej pretrga smrt nit mojega življenja, pojde tajnost te srečne zamene z menoj v grob.

S takimi razlogi se je Saša opravičevala sama svoji vesti, skrbno čuvala tajnost in vzgajala malega Josipa. Laskava poročila, kakoršna je pošiljala v Aleksandrijo gospej Stegojevi, bila so vir sreči in blagostanju, zakaj lepo darilo ni potem ostajalo med potom. Ker je deček res lepo rasel, veselila sta se ga tudi stara dva pri Kalinovih.

Josip Stegoj se ni dolgo veselil svoje očtovski sreče. Ko je bilo dečku nekaj nad dve leti, tedaj je umrl Stegoj v Aleksandriji. Ta nesreča je mnogo uplivala na otrokovo poznejše življenje. V oporoki mu je Stegoj ostavil vse svoje imetje, katero pa je imela do njegove polnoletnosti upravljati dečkova mati. Onega premoženja, ki je bilo še pred oporoko last Zalice Kalinove, ni se testament dotikal kar nič, kakor se blagi pokojnik ni nikoli tudi sam silil v to, da bi je soproga zapisala njemu.

Jožef Stegoj je bil miren, plemenit značaj. Iskreno je ljubil svojo soprogo, z jednako ljubeznijo se je oklenil tudi malega sinka. Le trgovska opravila so ga zadrževala, da ni mogel dalj časa bivati v prijaznem rodbinskem krogu, naposled pa bolezen. Tudi mu ni bilo prav, da je soproga poslala dečka na svoj dom v izrejo: a ker je često slušal pametne ugovore svoje zakonske polovice in pa ker je bilo politično ozračje nad Aleksandrijo tako nemirno, da so Evropci že kar popraševali svoje konzule, kdaj jim bo ostaviti mesto, udal se je ter čakal mirnejših časov in boljšega zdravja. V tem čakanju ga je dohitela smrt ter prizanesla s tem njegovemu življenju mnogo bridkega iznenajenja.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje)

35. Bridko slovo. — „Oh, kako sem jaz nesrečen!“ — Vesele urice pri slovenščini: Prešernov god v Eliziji. Rokovnjači. Babica.

. . . vinotoka . . . (IV. gimn. razred.)

Ljubljani prijatelj! V šumenju in vrvenju šolskega življenja sem že nekoliko prebolel in pozabil bridko žalost, katero sem občutil, ko sem se napravljaj konec počitnic nazaj v šolo. Slutil sem sicer vedno, a za gotovo nisem vedel, kako trda gre starišem za denar, ki ga plačujejo zame. Mati so bili že nekaj dnij zamišljeni, zadnji dan pa so jokali. Bilo je treba dati meni za pot in stanovanje, pa ni ga bilo novčiča pri hiši. Vrh tega je tudi sestra, dve leti mlajša od mene, odhajala od doma daleč po svetu k teti, ki ima gostilno, da se pri njej izuči. Kadar je treba dobiti denarja, tedaj morajo vedno mati letati prosit na posodo; oče ne gredó nikamor. O, kako se mi smilijo dobra, dobra mati! Kolikokrat se vrnejo s praznimi rokami in žalostnim obrazom: sosed Mihec bi posodil, a nima; sosed Jernejec bi posodil, a sam rabi, ker pojde jutri kupovat voli v semenj; sosed Krznár posodi, pa le pod tem pogojem, če dobi od vsakega goldinarja dvajset krajcarjev obresti. Meni sicer niso pravili, a videl in spoznal sem z obraza, kako strašno hudo jim mora biti. Zato sem jim kar rekel: „Mati, nikar ne iščite več na posodo; ljudje so tako trdega srcá. Kar peš pojdem v Ljubljano, tam se pa že kako preživim.“ Toda materi je bilo še hujše; šli so še jedenkrat v vas in prinesli pet goldinarjev, da bom imel za pot in za najpotrebnejše knjige: za stanovanje in hrano da mi pa že pošljejo, naj bom le brez skrbi. In tako sem šel iz doma: sestra je jokaje šla v jeden kraj, jaz v drugi. Kako bridko je, če so stariši ubožni! Materi so solze močile lica, tudi očetu se je storilo milo: dva otroka odhajata iz doma, doma pa jih je še cela kopica, nepreskrbljenih . . . Sestra se mi je smilila: šla je prvič v svet, k ptujim ljudem, in kdo vé, koliko bo tam trpela! Jaz sem že navajen bivati daleč proč od starišev, toda ona ne; kako težko se bo privadila!

S takimi čustvi sem se vračal v Ljubljano. Po poti sem naredil načrt: zadnje leto bodi letos, da skrbé stariši zame; zanaprej jim odvzamem to breme. V peti šoli dobim že kako instrukcijo in si zaslužim vsaj za stanovanje in kruh.

Stanujem letos še vedno, kjer lani; gospodinja me je tako prosila, naj še ostanem. Letos nas je trinajst; da bo manj plačevati, ne bom več imel zajutrka. Najbolj sem vesel, da je Mihič še ostal v tem stanovanju. Sedaj je sedmošolec. A to je čudno, da je s počitnic prišel zopet tako žalosten in otožen. Oh, on žalosten, ko je v šoli prvi, ko ga imajo profesorji vsi tako radi, ko skoro vsa gimnazija z občudovanjem gleda nanj kot najnadarjenejšega, najučenejšega dijaka, ko ga čaka brez dvoma slavna bodočnost; in vendar — žalosten! Toliko sva pa vendar postala prijatelja, da mi pokaže kako pesem. Tako mi je oni teden pokazal to-le:

Tužni pesnik.

Pesem,
Saj si mila:
Srca mi ne teži!
Spni, prosim te, hitra in lagahna krila
In zbeži!
Težko srce malo
Bo lažje postalo.

Drugi
Ako óži
Grlo mu tesnoba:
Prijatla objame, boleost mu potoži
Veliko,
Ki mu dušo reže;
In koj mu odleže.

Drugi,
Ako v boli
Srce se mu trga:
Poklekne in na nebo ozre se in moli
Prisrčno.
Srce, strto od jada,
Tolaži mu nada.

Ali pesnik,
Ki krvavo rani srce mu krivice strup,
Ki je ob up,
Tak pesnik —
Ne joka,
Pesnik —
Ne toži,
Pesnik —
Ne moli:
Poje:
Tako le olajša bolesti si svoje.

Potem, če žgolenje on slavčevo čuje,
On misli, da ptica žaluje,
Ker ž. njim sočuti.
Potem, če na cvetki blišči se rosica,
On misli, da to je solzica,
Da joka cvetica,
Ker ž njim sočuti.

Torej pesem,
Saj si mila:
Srca mi ne teži!
Spni, prosim te, hitra in lagahna krila,
In zbeži;
Težko srce malo
Bo lažje postalo.

Kadarkoli čitam kako Mirkovo pesem, ne vem, zakaj, vselej postanem nekam otožen tudi sam. Pa zelo nesrečen mora biti Mihič. Pred par dnevi sem dobil v roke njegovo najnovejšo pesem:

Ah, Bog! kako sem jaz nesrečen!

Iztrgal rad bi iz srcá
Ljubezen, ko bi moč biló!
Zató, ker vzrasel nelepó
Duhá mi tempel je prsteni:
Neubrani udje so in členi,
— Ljubiti pač se ne mogó; —
In ker ljubimcu radi tega
Sem svojemu samo nadlega!
Seveda, ker ga ljubim jaz
In rad pri njem bi vsak bil čas,
A njemu s tem,
Le v muke sem!
Zató bi rad ljubezni žar,
Ki v prsih mojih plapolá,
Prišel ter vrgel iz srcá;
Al — ne posreči se nikdár! . . .
Ah Bog! kako sem jaz nesrečen!
H komu gorjé naj tožit grem?
Al' do skalín in pa dreves? —
Ah, gluhih skale so ušes!
Al' morda k bratom mi ljudem?
Ljudje, ah! nimajo srcá!
Obrnem naj se do nebá?
Ah! do neba ne seže glas!
Samo on, kí ga ljubim jaz,
Jedino on bi me umel!
Toda jaz nisem tako smel,
Da mlado, blago srce bi
Jaz mučil njemu s tožbami! —

Ah! ljubi Bog, odkrito
Jaz ti povedal bi,
Ko bi me hotel čuti:
Da prav za vse, kar dal si mi
V življenju, srčno se zahvalim:

„Dom in svet“ 1896, št. 11.

Za čvrstost nog
In urnost rok,
Za um, ločiti dobro od zlega!
Pa — tudi prosil bi, Bog sveti,
Da dolgo tebi hvale peti
Ne puščaš me . . . A tudi tega
Ne čuješ!
Ah, Bog! Kako sem jaz nesrečen!

Mirkovo srce mora biti ranjeno od ljubezni do nekega prijatelja, kateri pa ga neče umeti in neče tako ljubiti, kakor bi zaslužilo Mirkovo nežno srce. Komu velja ta pesem, ne morem zvedeti. Mirko ne govori nikdar o tem predmetu. Pa kdo bi prisodil takemu, na videz tako trezno mislečemu mladeniču, da mu gorí v srcu samo čustvo? Srce je pač neumljiva stvar. Kako lahko tudi zmoti človeka samo zunanji videz!

Toda dolgočasim te s takimi stvarmi, ljubi Josip, zato hitro kaj veselejšega. Najprijetnejše urice imamo letos pri profesorju slovenščine. Slovnice se ne učimo več, in veš, čisto nič je ne pogrešam. Zato pa čitamo in deklamujemo. Čitamo pa *Babico*, katero je češki spisala Božena Němcová, prevêdel na slovenski jezik Cegnar. Seveda ni nikdo dolžan poslušati; vsak dela, kar se mu ljubi. A skoro vsako uro gre kdo kaj deklamovat. Deklamujemo vse, kar hočemo; gospod profesor ne reče nič. Zato imamo pa tudi tako veselje. Zadnjič je stalo kar najedst môž pred klopmi. Deklamovali so *Preširnov god v Eliziji*, ki ga je spisal Josip Stritar. Morda si ga že čital? Naši slovstveni prvaki: Vodnik, Trubar, Cojz, Linhart, Čop, Kopitar in Metelko častitajo tam v Eliziju Prešernu (Preširnu) za god; vsak ga proslavlja po svoje. Da, še celó Homer, Petrarka pa tudi Göthe pridejo ter ga pozdravljajo, in Petrarka si sname svoj lavorovi venec z glave ter ga položi Prešernu na glavo. Vse to so storili tudi moji sošolci, prav izvrstno so pogodili vsak svojo ulogo. Toda potrpi! najbolje šele pride. Stritar je zapisal, da je Prešeren imel v kotu spravljen košek, poln sladkega vinca in pa pristnih mesenih klobas in svinjskih krač, in da so vsi ti prvaki posedli okrog koša ter jedli in pili. In tako so moji sošolci-deklamatorji mislili, da morajo natanko vse tako zvršiti, kakor je v knjigi zapisano. In tako privleče Lisec, ki je imel ulogo pesnika Prešerna, iz rokava par suhih klobas, iz suknje pa steklenico vina, in že so si hoteli v miru tam gori pred katedrom razdeliti jed in pijačo, in že je sošolec, predstavljajoč Kopitarja, zaklical:

Kakó prijetno to po grlu praska!

ko poseže vmes gospod profesor ter jih razpodi, češ: „Jedli pa že ne bote v šoli.“ Naj-

lepši del godovanja se torej ni zvršil v redu. Morali so prehitro oditi. Vendar so po uri, ko je odšel gospod profesor, prizor igrali do konca. Čop je držal kozarec v roki ter klical:

Po mojem grlu je že zopet suša,
Še en kozarec, oj krščanska duša!

Metelko je dostavil:

Kosmata kapa! Meni leze v lase.

A Prešeren mu je hitro odgovoril:

Gospod! tu kos prigriznite klobase.

In Vodnik je napil:

Bog živi našo zlato domovino,
Ki daje tako jed in tako vino.

Cojz pa je vzkliknil:

Bog živi večno našega Preširna,
Ki bil je zlata duša in izvirna!

In izgovorili so še vsak svojo napitnico, kakor so se je bili naučili; zadnjo besedo je imel Trubar, rekoč:

Bog živi vse na tem in onem sveti,
Ki so za narod svoj v resnici vneti!

Končal se je god popolnoma tako, kakor je zapisano; za sklep so namreč zapeli one tri napitnice: *Pridi Gorenjec! Prijatli zdaj . . .*, *Bratci veseli vsi . . .* — Pa reci, da nimamo veselih uric!

No, ker se je bil „Preširnov god v Eliziji“ nekoliko pokazil, sklenili smo deklamovati nekaj drugega. Dovoljeno je vse, poezija in proza. Odločili smo se za prozo, in sicer smo se dogovorili štirje, da se naučimo na pamet *Rokovnjače* Jurčičeve, vsak po nekaj poglavij. Prvih pet poglavij smo bili že povedali; zabavali smo s tem sošolce celo uro. Radi so poslušali. Gospod profesor je tudi poslušal, hodeč gor in dol po sobi. Vsem je bilo neizrečeno všeč to deklamovanje. Začeli smo tudi nekatere sošolce nazivati z onimi imeni, ki se nahajajo v „Rokovnjačih“. Sošolec Pesek je dobil priimek: Bojec, Čeliča smo klicali „Rajtguzen“ ali pa „Obloški Tonček“; tudi rokovnjaški jezik, kolikor ga je v romanu, nam je bil prešel v meso in kri: „Upetaj šmolar! — Ti si grilc, privolhav si nas v šrencenco pertanat; ti si naj birgav!“ To nam je vedno na jeziku. Bilo je vsem prav. Ná, pa že mora priti nesreča! Včeraj smo imeli zopet slovenščino. Jaz sem bil na vrsti z „Rokovnjači“. Moško stojim pred tablo ter pripovedujem šesto poglavje, kolikor mogoče natanko, o Blažu Mozolu, saj ti je znano, ki je v nedeljo popoldne zleknjen

ležal na peči in stokal od bolečin, ker je bil v Kamniku tepen od rokovnjačev. Ravno prav živo dopovedujem, kako je stric Blaž prosil hišno gospodinjjo, naj mu dobi kaj domačih zdravil. „Hu-u!“ izdihoval sem in se držal za glavo, prav kakor stric Blaž, „hu-u, o kako me bôde in trga po buči! Ne reži name, ne reži še ti, ampak pojdi mi iskat zelenega hobada, če je že za mejo, ali vsaj bezgovega zelenja, ali pa encijana mi poišči, ali najdi tavžent-rožo, če že raste, da denem kaj na rano, drugače se mi vrag še prisadi in morda bi še umrl, če na možgane udari ta spak.“ To sem še izgovoril, a ne več. Najedenkrat se namreč vrata odpró, in kdo stopi v šolo? Gospod ravnatelj. Ves sem zardel. Vročina me je začela kuhati. Nisem vedel, kaj bi počel, ali bi šel v klop ali bi tudi gospodu ravnatelju pripovedoval o „Rokovnjačih“. Pa ni bilo treba. Vprašal me je, kaj deklamujem. Povedal sem. Ni mu bilo všeč, to sem videl. Rekel mi je iti v klop. Pobrisal sem jo, kakor da gorí za menoj. Tovariši so se mi pa smejali. Jeden je zašepetal proti meni: „Upetaj, šmolar!“ Jezno sem mu jo zarobil: „Ti si grilc!“ Prav po rokovnjaško. Od tedaj nismo več deklamovali „Rokovnjačev“; nismo jih dokončali, kakor jih tudi Jurčič ni. Škoda! — Tako sta se nam izjalovila dva poskusa; toda ne misli, da smo postali bolj izbirčni. Deklamujemo vse povprek: Prešernovo *Turjaško Rožamundo* smo slišali že dvakrat, tudi *Judovsko deklè*, *Lenoro*, *Povodnjega možá*, *Prekop* i. dr. Samo jedne pesmi ni dovolil gospod profesor, in ta je Stritarjev *Izgubljeni sin*. Sošolec Pavlič jo je šel jedenkrat deklamovat. Pustil ga je sicer, da je povedal vso, potem pa nam jo je

Notranja stran Izveličarjevih vrat v Moskvi.

prepovedal, in tudi navêdel vzroke, zakaj je ne more trpeti. Znana ti je pesem, kaj ne? Izgubljeni sin se vrača po noči domov. Več let ga ni bilo. Vleče ga k materi. Žal mu je, da jo je tako žalil. Sedaj bi jo rad prosil odpuščanja. Na potu zvé, da mu je mati pred kratkim umrla. Vsled te novice je ves obupan. Kar lase si ruje iz glave. Žalostno kliče:

O! — puste, prazne veselice
Mamile sinu so srcé,
Ko tebi, mati, blede lice
Mrtvaški pot je močil zé . . .

V trpljenje zemlja je zakleta,
V gorjé zaklet človeški rod.
Da smo rojeni, ta nesreča,
To greh, pokora je največa.

Brat kakor zver tu brata goni,
Ljubezni tu domovja ní;
Oh! jokajo se milijoni,
Da eden sam se veselí.
Od rojstva vedno tjà do groba
Človeka spremlja zlega zloba!

Pri materi upa najti zaželeni mir; in ker k materi ne more drugače nego če umrje, zato sklene umoriti se.

Le skozi tamne smrti vrata
Do tebe vodi mene pot;
Odpusti torej, mati zlata,
Če grešno ločim se od tod;
Sprejmi zgubljenega me sina!
Za mano solzna je dolina!

Zasadi si nož v srce in — umrje.

Gospod profesor je kar naravnost obsodil to pesem, češ, da nikakor ni lepa, ker opeva sramotno dejanje — samomor. In sploh ima Stritar, tako je govoril še dalje, mnogo nezdravih nazorov, katerih nikakor ne odobravam.

Meni pa to ne gre v glavo, kako je mogel izgubljeni sin biti take čudne pameti, da je po samomoru hotel združiti se z materjo. Mati mu je bila tako dobra in pobožna; moral je torej upati, da je v nebesih. Ako bi meni mati umrla, tako mislim sedaj, živel bi lepo krščansko, da bi za njimi prišel v nebesa. Izgubljeni sin pa stori smrtni greh — umori se, in vendar hoče najti mir, tolažbo na onem svetu! Tako nas vera ne uči. To je vse zmedeno, na glavo postavljeno. No, to sem sklenil: ako pojdem še kaj deklamovat, „Izgubljenega sina“ že ne! — Sicer pa imamo gospoda profesorja prav radi. Zeló učen je; v vseh strokah je doma. Koliko zanimivega nam pové včasih o zvezdah, o potresih; zadnjič nam je pravil o zvezdah repaticah, kako si učenjaki razlagajo njih rep.

Kar neprenehoma bi ga poslušal. Pa kaj rad pohvali, če je kdo vnet za slovenščino. Sošolec Kralj, doma z Iga, je pred kratkim prav navdušeno deklamoval *Ubežnega kralja*. Gospod profesor ga je pohvalil, rekoč: „Mož ima mnogo ognja.“ Jeden se je pa oglasil v klopi: „Ižanec je!“ — Tudi nas vedno lepo uči, kakšna bodi naša ljubezen do domovine. „Mnogo izkušnje imam“, rekel je nedavno, „in prepričal sem se, da tisti, ki mnogo vpijejo: narod, narod! — malo storé. Vaša ljubezen naj ne bo kakor plamen, če slamo zažgemo; hitro, hitro pogorí in velik plamen dela, in otroci prihité in gledajo ta ogenj, toda v trenutku zgorí in ne ostane nič nego kupček pepela.“

Sklep je v meni dozorel: domovinske ljubezni ne bom kazal z vpitjem, ampak z delom, z učenjem. — Neizrekljivo zanimivo je, kar nam gospod profesor pripoveduje o tem ali onem slovenskem pesniku ali pisatelju. Ni dolgo, kar je nekdo deklamoval Krilanovo: *Staro mater*; saj ti je znana:

Pala je temà na Ukrajino,
V grobni mir zavila vso ravnino . . .

Mladi ruski vojak je padel v vojski zoper Turka. Stara mati nima mirú; tri mesece hodi, da pride na turško bojišče. Kjer vidi kak neznan grob, kliče:

Ivan, Ivan, ti moj otrok zlati,
Odgovôri, jaz sem, tvoja mati!

Slednjič se ji oglasi sin iz nekega groba. Mati koplje do njega, ga poljubi in umrje.

Po deklamaciji nam je začel gospod profesor pripovedovati o pesniku Krilanu, katerega pravo ime je Pagliaruzzi: da je bil v Gorici njegov učenec, da mu je delal slovenske naloge tako krasne, kakoršnih še ni dobil od nobenega dijaka, ob vsem tem pa je bil pesnik kot dijak skromen, ponižen. Ne vem, ali si ti tudi tak, jaz vsaj najrajši čitam ali poslušam kaj o življenju slavnih môž, zlasti pisateljev, in se ve, v prvi vrsti domačih.

Res prijetno je v slovenski uri, in veselim se je vselej. Drugi profesorji so ostali še isti, le za zgodovino smo dobili novega. Slovenec je, no, pokaže nam tega ne, razven kadar nas zmerja. Kmalu v začetku leta smo bili pred njegovo uro precej glasni. Prišedši v razred ni rekel drugega, kakor da smo surovi in pobalinski in da se deremo kakor „podgorski pastirji“. Od tistega časa je mir. Ne morem ti povedati, kakšno magiško moč ima nad nami ta profesor. Že zunanja prikazen je mogočna: velik je, nosi se ravno kakor sveča, stopa kakor vojak, čelo ima visoko in vzbočeno in lepo belo, vidi se mu že po zunanje, da je talent. Njegov

spomin je močan in zvest. Drugo uro nas je vse poznal, in vendar nas je nad 50. Zdi se mi kakor Periklej, ki je imel imena 20 tisoč atenskih meščanov natanko v spominu. Zgodovino zna zelo dobro, a vere pa nima nič, tako vsaj se mi zdi. Kadar mi molimo, slači on rokavice prav počasi, prst za prstom ter gleda po šoli. Najhujše pa me zbôde, kadar se norčuje iz nas. Prišlo je zadnjič nekaj francoskih imen na vrsto; mi seveda jih nismo znali čitati pravilno. Kako nas je sramotil: „Ko sem bil jaz dečko v vaših letih, govoril sem že pravilno in gladko francoski. Slovenci hočete menda ostati vedno zarobljeni kmetje; do višje omike se ne povspnete nikdar.“ U, kako so me zbôdle te besede! Ko je bil profesor toliko star kot ti, znal je že francoski, oh, ti pa ne znaš niti čitati! Kakšna sramota! Takoj drugo leto se

vpišem v francoščino, ki se poučuje na gimnaziji kot neobvezni predmet. Sploh hočem storiti vse, da se izobrazim, kar mogoče, da mi ne bo mogel profesor več očitati: češ, sramoto delate slovenskemu imenu. Zato letos prav pridno obiskujem laščino in sicer prvi tečaj. Poučuje nas prof. Ahn. Prav veselo je. Preparacije ni treba nič delati. Gospod profesor nas ne pozna, zato pa tudi goljufamo: če pokliče katerega, ki se ni naučil, pa se kar hitro kak drug oglasi in prevaja iz nemškega v italijansko. No, nekaj že znam, n. pr. kaj se pravi: dolce far niente. O, kako lepo bode pa tedaj, ko bom čital slavne pesnike laške v izvorniku, Danteja, Petrarko, Torkvata Tassa i. dr.! Poleg tega se učim tudi petja; no, pa gospod profesor, ki nas uči, pravi, da slave si ne bom pridobil s svojim glasom. Uvrstil me je med I. tenoriste.

Rdeči trg v Moskvi.

Pri petju se prijetno razvedrim. Pojemo same lepe skladbe: *Pobratimijo, Naprej, Jaz sem Slovan dušom, tielom, Venec Vodnikovih, V dolini tihi selo je, Danici, Lipa zelenela je* . . . in še mnogo drugih. Samo prešibek glas imam, pravi gospod profesor, ozke prsi kakor ščinkovec. Zato so mi menda tudi gospod Marn že večkrat rekli v šoli: „Glej, da okrepiš svoj glas! O počitnicah hodi v gozd ter vpij, kolikor moreš.“ Storil sem, a glasú le še ni pravega. Pa zadenem tudi ne dobro. Kako me to boli, da nisem za petje! Samo narodne, tiste pa zadenem, vsako, in nobenega se ne ustrašim, če jo je treba zapeti. Še nečesa se učim letos: risanja. Oče so mi rekli, da se moram. No, za ta predmet nimam čisto nič veselja. Ob sredah popoldne je imamo in kar dve uri zaporedoma. Strašno je dolgčas. Ker sedim pri oknu, gledam najrajši doli na Ljubljano in na ljudi, ki hodijo

mimo po drevoredu. Gospod profesor me je pa že spoznal, da nisem vnet risar. Zapretil mi je, da me bo jedenkrat za lase prijel in skozi okno vrgel. Najhuje sem ga pa razžalil, ko je dobil pri meni Gunduličevega „Osmana“, ki sem ga čital med risanjem. Zaplenil ga je in poslal gospodu razredniku; ta mi ga je vrnil, a dostavil je, da je nespametno od vsakega, učiti se predmeta, do katerega nima nikakega veselja. Koncem prvega polletja izstopim. Tudi z risanjem, vidim, da se ne proslavim. Michelangelo, Rafael, Leonardo da Vinci, in vi drugi nesmrtniki božje umetnosti, vi ne morete biti moji ideali.

Ti pa vrlo napreduješ, kakor mi pišeš, tudi v tej stvari. Nismo vsi za vse. Sicer pa pogovor veli: Vseh del mojster, vseh rev gospodar. Oprosti, da ti o sošolcih danes nisem nič povedal, saj sem še tako raztegnil pismo na

vatle. V kratkem doboš poročilo, kako smo si v šoli.

Tvoj

Ivan.

36. Tat. Pobijavec na ulicah. Cilindri — pok, pok!

. . . listopada . . .

Ljubi oče! Skoro si ne upam zopet pred Vas, toda srce bi me težilo tako dolgo, dokler Vam ne razodenem vsega, kar sem storil. Vem, da boste radi tega žalostni, toda obetam Vam tudi, da ne storim kaj takega več.

Bilo je zadnjo nedeljo popoldne. Gospodar in gospodinja sta bila odšla na izprehod; h krščanskemu nauku namreč ne hodita. No, gospodar bi gotovo šel, ker je dober kristijan, toda gospodinja ga prisili, da jo mora peljati ven k Bobenčku ali v Šiško k Ančniku ali k Urbančku na Ježico. Ona je zadovoljna, da je le zjutraj pri jedni „suhi maši“. Tri najmanjše šolarčke in pa svojega sorodnika, ki je sedaj že v prvi šoli, sta vzela s seboj. Starejši dijaki so bili tudi odšli iz doma, nekateri poučevat, drugi pa ne vem, kam: ostali smo le štirje doma, jaz, Prosen, ki hodi v pripravnico, pa dva tretješolca. Nekoliko časa smo se učili. Nekaj mi je reklo, naj grem h krščanskemu nauku. Toda vreme je bilo tako pusto zunaj, v cerkvi je pa še bolj temno, sem si mislil, in nisem šel. Kar se oglasi Prosen: „Veste kaj, fantje“, pravi, „sami smo doma, siti tudi nismo, kaj, ko bi mi jedno napravili? Gospodinja ima gotovo raznih jestvin v jedilni shrambi, jabolka, češplje, orehe i. dr. Zakaj pa jih vedno neguje za svojega Tončka? Kaj, ko bi mi prišli do njih?“ Šli smo gledat. Jedilna shramba je bila zaklenjena; a skozi okno se je videlo noter. Poskušamo, ali se ne bi dalo odpreti? In res, okno je bilo slabo zaprto. Odprli smo je. Meni je srce utripalo od strahu. Glas mi je klical notri: „Ne kradi, ne kradi!“ Že sem hotel pobegniti, toda Prosen se mi porogljivo zasmije: „Vidiš ga svetohlinca, kakó se dela poštenega!“ A jaz nisem hotel veljati za poštenega. O, kakó sem bil neumen! „Dobro!“ zavpijem, „stojte vi trije tukaj na straži, da kdo ne pride, jaz pa zlezem v jedilnico ter si nabere vsega, kar dobim.“ In mislil sem, Bog vé, kakšno junaško delo opravljam, ko sem kradel in polnil žepe z jabolki in češpljami in orehi. Tovariši pa so stali zunaj in se smejali. Opravili smo hitro, zaprli zopet okno, kakor je bilo prej, potem pa smo si razdelili. Tovariši so jedli z veseljem, meni pa, ljubi oče, ni dišalo. Tudi nisem bil tako lačen. Kradel sem iz same prevzetnosti, da bi veljal pred onimi za junaka. Dal sem jim tudi svoj delež. — V mraku se

je gospodinja vrnila. S strahom sem pričakoval, če bo kaj opazila, toda ni. Vendar miren nisem bil. Vest mi je očitala neprenehoma: „tat, tat!“ Spomnil sem se, kolikokrat ste mi rekli: „Ivan, bodi vedno pošten!“ Vedno sem mislil na Vas in na ljubo mater. O, kaj bi rekli, da veste, kako grdo se vêde vaš Ivan v mestu! Ponoči nisem mogel zaspati. Ponedeljek zjutraj, predno sem šel v šolo, sem povedal gospodnji, kaj sem storil. O drugih sem molčal. Odpustila mi je. Sredo večer sem šel v cerkev, k izpovedi. Povedal sem o tej tatvini. Odvalil se mi je kamen sè srca. Sedaj sem zopet miren. A krasti, nikdar, nikdar več! O, kakó to neizrečeno peče! Ljubi oče, odpustite mi tudi Vi!

Pa nimam Vam samo tega povedati. Še hujša reč me tare. Pretekli teden sem šel z dvema sošolcema zvečer po mestu. Zdelo se mi je imenitno, ker tudi dijaki višjih razredov hodijo okrog, po glavnem trgu, skozi Špitalske ulice, mimo gledišča, skozi Židovske ulice zopet nazaj na glavni trg. Na železnem mostu smo bili. Ljudij je hodilo vse polno sem in tje. A kolikrat ste mi rekli, naj predse gledam, kadar grem po ulicah, in ne letati, kakor tele: a vse sem bil pozabil. Dirjali smo čez most. V tistem hipu pride nasproti mati, vodeč otroka za roko. Zadenem se ob otroka ter ga poderem na tla. Dete je glasno zajokalo. Strah me je spreletel: Kaj sem naredil? Morda se je udarilo ob železno ograjo, morda mu teče kri, morda se je nevarno ranilo? — Vse te misli so mi v trenutku prišle. Rad bi se bil ozrl nazaj, rad bi bil pomagal otroka vzdigniti, ker se mi je smilil, toda strah me je podil, in bal sem se tudi, da ne bi prišel redar ter me zgrabil, ali da me ne bi zgrabili ljudje, ki so to videli, in bežal sem, kar so me nesle peté. Nisem se ozrl nazaj, nisem slišal, kaj je rekla prestrašena mati, tekem sem, dirjal, sopihal in pribežal naravnost v — cerkev sv. Nikolaja. Luč je gorela le še pred sv. Rešnjim Telesom. Tam so klečali ljudje in molili. Stisnil sem se v temen kot, da me ne bi nihče videl. S strahom sem gledal, kdaj se vrata odpró in se prikaže policaj, da me zveže in odvêde na rotovž. Zdel sem se sam sebi kakor obstreljena zver, ki beži pred lovcem. Srce mi je tolklo glasno, burno. Nekaj pa mi je reklo: „Ubijavec, ubijavec!“ Poskusil sem moliti, a nisem mogel. Čakal sem, da pridejo vsaj tovariši za menoj, a ni jih bilo. Nisem si upal domov. Šele ko je cerkvenik prišel zapirat vrata, sem šel. Na stanovanju nisem povedal ničesar. Drugi dan sem vprašal ona sošolca, kaj se je zgodilo z otrokom. Pravila sta mi, da ni bilo sicer nič hudega, a da se je mati zelo hudovala in da so bili tudi drugi ljudje nevoljni, in pa, da sta jo tudi sama hitro pobrala z mostú.

Ljubi oče, sedaj šele razumem, kaj se pravi: Glej predse, koder hodiš, in ne zaletavaj se v ljudi. Koliko strahú sem prebil zaradi tega! Dobro še tudi pomnim, da ste rekli: Ljudje se spoznajo na cesti, kakšni so. Kdor je res omikan, umika se vljudno mimoidočim, neizobraženec pa je vsem na potu. O, zanaprej mora biti drugače: brez potrebe niti ne bom hodil na ulice. Kaj mi je bilo treba iti? Saj ste mi tolikrat rekli: Samo dve poti poznaj, v cerkev in šolo! Če pa pojdem po ulicah, hočem imeti oči odprte, usta pa zaprta. Tako, upam, Vas ne bom več žalil.

Gledé na stanovanje Vam moram tudi po-
tožiti. Večkrat ni pravega mirú. Starejši, kakor sedmošolec Mihič, šestošolec Jelič in četrtoletnik iz pripravnice pridejo navadno pozno domov zvečer, in tako smo mi drugi gospodarji. Prosen pa vé vedno toliko pripovedovati, da mine cela ura, ne da bi se kaj učili: ves čas se samo smejemo. Gospodinja pogleda včasih iz kuhinje in nas posvari, toda ne pomaga nič. Kaj pa je Prosen zadnjič naredil? Ko smo sedeli okrog mize, je nakrat počil cilinder pri svetilnici. Nastala je tema in zmešnjava. No, gospodinja je imela hitro pripravljen drugi. Nekoliko časa se zopet učimo. A naš Prosen, ne bodi len, pomoči prst v vodo ter brizgne par kapljic v razgreti cilinder. Pok! Ležal je razbit na mizi.

Nastane vrišč. Gospodinja je priletela in se hudovala, kaj vendar počenjamo. Vedeli smo vzrok, a nismo hoteli Prosen izdati. On pa je bil hitro pripravljen z odgovorom, češ: steklo je slabo, steklarji goljufajo, kakor je sploh povsod sama sleparija. Gospodinja se je potolažila in natakne tretji cilinder. Zopet nekaj časa tiho, učenje. Kar nakrat zopet — pok! In novi cilinder je ležal v razvalinah. Prosen ga je bil zopet poškopil z vodo. Zopet smo bili v temi. Toda gospodinji se je začelo svetiti v glavi; ni nam več dala drugega cilindra. Ostali smo v temi. Večerjo nam je sicer dala, a svetilnice nam ni pustila. Posledica tega je bila, da sem šel brez priprave v šolo. K sreči nisem bil vprašan. A to spoznam, ljubi oče, da tako ne gre več: jaz se ne morem učiti, če ni popolnoma mirno in tiho. Pri nas je pa včasih pravi pekel. Drug drugega motimo. Vest me peče, da Vam denar kradem iz žepa, ko zapravljam dragoceni čas. Najrajši bi jo pobrisal proč. Saj nas je tudi preveč na enem kupu. Če dovolite, ljubi oče, pa si poiščem drugo stanovanje. Neki sošolec pravi, da je pri njegovi gospodinji še prostor in da so samo trije tam.

Željno pričakujem Vašega odgovora.

Vaš

Ivan.

Ptuj.

(Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal o. H. Šalamun.)

(Dalje.)

V II. polovici četrtega veka nahajamo v Ptuju škofa Marka, katerega sv. Ambrozij imenuje „*admirabilis memoriae sacerdotem*“.¹⁾

O njegovem času je pravi veri pretila nevarnost, da jo spridi arijanska krivovera, katero so bili zahodni Goti prinesli v naše kraje. Tudi v Ptuju je ta krivovera imela precëj privržencev. Te je podpihoval arijanski sremski metropolit Germinij, da so pregnali pravovernega škofa Marka, in nekega Julijana Valensa, rojenega Ptujčana, posadili na škofijski sedež. A pravoverna krščanska občina se je kmalu ohrabrila ter vsiljenca zapodila iz mesta. To je pa nad Ptujčane nakopalo veliko nesrečo. Odpadnik Julijan Valens si od same jeze ni vedel pomagati. Šel je torej h Gotom, ki so bili Ptuj brezuspešno oblegali, ter jim naznanil, od katere strani naj se mesta lotijo, da je lahko vza-

mejo. Po tej izdajalski poti je prišlo mesto leta 379. v oblast Gotom, ki so je oplenili in slednjič razdejali. A ko je l. 380. cesar Gracijan Gote premagal, pobegnil je odpadnik Julijan Valens v Italijo, kjer je posvečeval arijanske škofo in duhovnike. Bival je največ v Milanu.

Njegov zaščitnik, sremski metropolit Germinij, je umrl l. 380. Po njegovi smrti je bil s posredovanjem sv. Ambrozija v Sremu za škofa vmeščen Anomij, odločen katoličan. Ta se je v naslednjem letu vdeležil cerkvenega zbora v Ogleju, kjer je bil Julijan Valens zavoljo krivoverstva obsojen in izobčen, Marko pa iznova za škofa v Ptuju potrjen. Z veliko častjo in slovesnostjo se je vrnil v svojo škofijo, in tako je krščanska občina v Ptuju imela zopet svojega višjega pastirja. Kako dolgo je ta vladika pastiroval, ni nam znano; le toliko vemo, da je bilo treba večletnega dela, predno je bila le za silo popravljena škoda, katero so bili sovražniki prizadeli mestu in okolici.

¹⁾ Opera s. Ambrosii IV. 809.

Klicar pri kronanju.

Štajersko drugi poganski narodi, ki so si osnovali lastno kraljestvo, in v tej dōbi je prenehala ptujska škofija. Za našo domovino je nastopila noč poganstva, v katero je prvi žarek krščanstva šinil početkom sedmega veka iz Solnograda.

Preseljevanje narodov.

V drugi polovici četrtega stoletja so se v Evropi vršili silni prevrati. Iz Azije so namreč prihrula divja ljudstva v brezbrojnih trumah v Evropo, da bi si poiskala boljše domovine. Z mogočnimi kralji na čelu in z orožjem v roki so prodirala v ptuje dežele in z vso silo udarjala na ondotne prebivalce. Iz svojih bivališč pregnani so ti napadli in pregnali sosednje narode . . . tako so nastali silni navalni in pregoni narodov, kakoršnih svet še nikdar ni doživel in jih pač ne bo. V tej žalostni dōbi ljudskega gibanja in splošnega preseljevanja narodov, ki je (ako odštejemo nekaj mirnih let), trajalo blizu tristo let, bilo je razdejanih in požganih mnogo sel in imenitnih mest, mnoga so izgubila s površja zemlje, druga, med njimi Ptuj, so se sicer ohranila, a niso nikdar več dospela do nekdanje imenitnosti,

Strašne učinke prvih navalov opisal nam je z živimi besedami l. 396. Stridovčan sv. Jeronim v pismu do Helijodora tako-le: „Groza me obhaja, ako v duhu prehodim razvaline naših časov. Dvajset let in nekaj več je že, kar se med Carigradom in Julskimi planinami dan za dnevom preliva rimska kri. Scitijo, Tracijo, Mezijo, Macedonijo, Dardanijo, Dacijo, Tesalonik, Ahajo, Epir, Dalmacijo in celo veliko Panonijo pustošijo, pokončujejo in plenijo Goti, Sarmati, Kvadi, Alani, Huni, Vandali, Markomani. Ko-

liko žlahtnih gospá, koliko Bogu posvečenih devic, koliko plemenitih oseb je postalo igrača tem divjim zverinam! Škofje so ujeti, svetinje svetih mučencev izkopane in raztresene; — povsodi se razlega le toževanje in jok, na vse strani vidiš tisočere podobe nemile smrti. Porušena je rimska država. Priča je kraj, v katerem sem bil rojen, kjer je razven neba in zemlje ter trnja in goščave vse propalo.“¹⁾

Zares žalostni časi! Pa to je bil še začetek razdejanja. Komaj se je mesto malo opomoglo, sledili so že prvemu udarcu ob preselitvi narodov drugi: Alarik, poveljnik zahodnih Gotov, premagavši carigrajskega cesarja Valenta pri Drinopolju (dné 9. vel. travna l. 378.), vodil je večkrat svojo armado skozi Panonijo v Italijo, ter ob tej priliki pridrl tudi do Ptuja, ga oblegal in po izdajstvu arijanskega škofa Julija Valensa razdejal (leta 379.). Tako je tudi poganski kralj Radagais obiskal l. 406. to mesto, gredoč v Italijo. Še večje nadloge in muke so došle v panonske in noriške pokrajine malo pozneje, ko je grozoviti Atila²⁾ — „šiba božja“ — s svojimi divjimi Huni po njih razgrajal (l. 448.). Ko se je Atila zopet vzdignil, da bi šel s svojo armado leta 452. proti Rimu, premagal je mesto in skoro popolnoma porušil.³⁾ Ljudska pravljica veli, da je Atila na Ptujskem polju pokopan. Kažejo celó hrib, na katerem je sedaj zunaj Ptuja na desnem bregu Drave cerkev sv. Roka, in trdé, da v njem leži kralj Atila v zlati, srebrni in železni krsti.

Po smrti kralja Atila je prenehala moč in veljava Hunov, tako, da so rimski cesarji zopet dobili prejšnjo vrhovno oblast čez Panonijo in razrušeni Ptuj. Tu so se l. 454. naselili vshodni Goti, in njihov knez je postal celó podložnik rimskih cesarjev. L. 475. se je polastil Panonije Odoaker, vojskovodja Herulov in prisilil Gote, da so zapustili Ptuj. Ob tej priliki so to uničili, kar so bili preje popravili. Ko so divji narodi vedno bolj pritiskali na rimsko cesarstvo, bližal se je konec zahodno-rimskemu cesarstvu. Temu je bil zadnji vladar Romulus Momilus (Augustulus), kateri se je l. 476. sam odpovedal vladarski časti, sin rojenega Ptujčana Oresta, po katerem se je — kakor učeni Hammer Purgstall pravi — za vselej proslavila zgodovina njegovega rojstnega mesta Ptuja.⁴⁾

¹⁾ „Dom in svet“ l. 1894., str. 474.

²⁾ In Kapellen ist ein Steindenkmal gefunden worden: Ad Capellam in Eremo Cozian Attila Castra Metatus est CCCCXXXII. — Muchar. — O Mucharjevem času se je bil izgubil.

³⁾ A. J. Caesar pa pravi, da tistega leta Atila ni prizadejal veliko škode mestu, ampak je samo mimo šel. Beschreib. d. H. Steier. II. Th., str. 350.

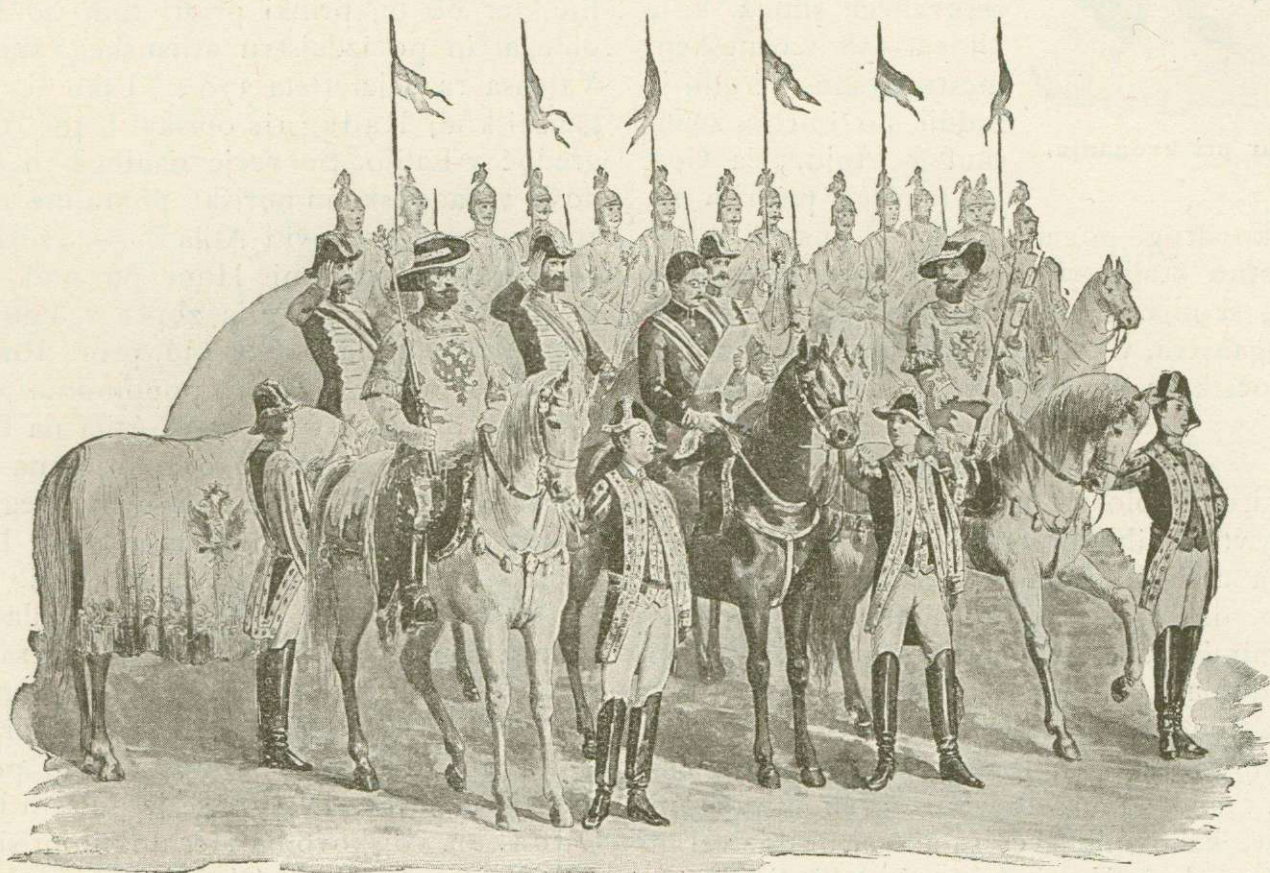
⁴⁾ Pettau, F. Raisp, str. 57.

Mesto je bilo še vedno v podrtinah, dokler ga ni Teodorik Veliki, vshodnih Gotov kralj, zopet povzdignil in popravil iz razvalin; toda ni moglo več dospeti do prejšnje slave. Pod vlado tega pravičnega vladarja je Ptuj napredoval, dokler ni grški vojskovodja Belizar premagal njegovega naslednika Vitiga. Belizar je namreč z veliko armado prodril v gornjo Panonijo, zmoget nasprotnika in oprostil mesto gotskega jarma. Tako je prišlo pod oblast grškega cesarja Justinijana I. Velikega. Leta 550. so prišli Longobardi pod svojim kraljem Avdoinom čez Donavo, naselili se po Panoniji ter se leta 552. polastili mesta in je razdejali. Tako je mesto zopet ležalo v prahu in pepelu, dokler ga

niso povzdignili iz teh razvalin drugi boljši in pravičnejši vladarji.

Slovenci in nemška nadvlada.

Ko so Longobardi¹⁾ zapustili svoja nekdanja bivališča v Panoniji ter se naselili v Italiji, prišli so za njimi Avari²⁾ ali Obri, katere so bili preje poklicali na pomoč, naselivši se l. 568. na ogerskih-panonskih planjavah. Z Avari v zvezi so prišli bajè tudi Slovenci³⁾ v naše kraje kot njihova pomočna armada. Tedaj se je tukaj ustanovilo avarsko gospodstvo. Akoravno so jih dvakrat napadli Bavarci pod vojvodo Tasilom I. l. 595. in Goribaldom II. l. 623., zapovedovali so

Klicarji naznanjajo kronanje.

vendar Slovencem do l. 623. Iz te grozne sužnjosti nečloveških Obrov jih je rešil slovanski junak Samo. O njem imamo dva različna vira. Jeden (Chronicon Francorum Fredegari) ga imenuje „frankovskega kupca“, ali kakor razlaga Palacký njegove besede — „oboroženega gosta“ iz polabskih pokrajin, drugi (De conversione Bojoariorum et Carentanorum) pa ga imenuje „karantanskega Slovenca, doma iz Karantanije“. Samo pač ni bil Frank; Slovani bi nikakor ne bili zaupali ptujcu.

Samo je oslobodil Slovence od oberskega jarma in ustanovil slovensko državo. Morda je bilo središče Samove države ravno tam, kjer pozneje Velikomoravske, to je v Devinu (Theben) blizu Požuna. Po F. Raispu str. 58. je bajè Samo

vladal oslobojene Slovence, oziroma Slovence v Siseku v Slavoniji. O njem pripoveduje kronist,

¹⁾ Avarski kan je dobil od Longobardov Panonijo pogojno; pogodba se tako glasi: Tunc Alboin sedes proprias, hoc est Pannoniam amicis suis Hunis contribuit eo scilicet ordine, ut si quo tempore Longobardis necesse esset reverti, haec rursus arva repeterent. Paul. Diacon. II. 7. — Fragment. hist. in cod. Theodos. tom. II. in praefatione — Aimoin III. 10. — Muchar.

²⁾ Po P. Danielu, imenitnem francoskem zgodovinarju, bili so Avari ali Abari ostanek Hunov. Glej Ge-deau, Kirchengeschichte XV. Theil, str. 96, opazka.

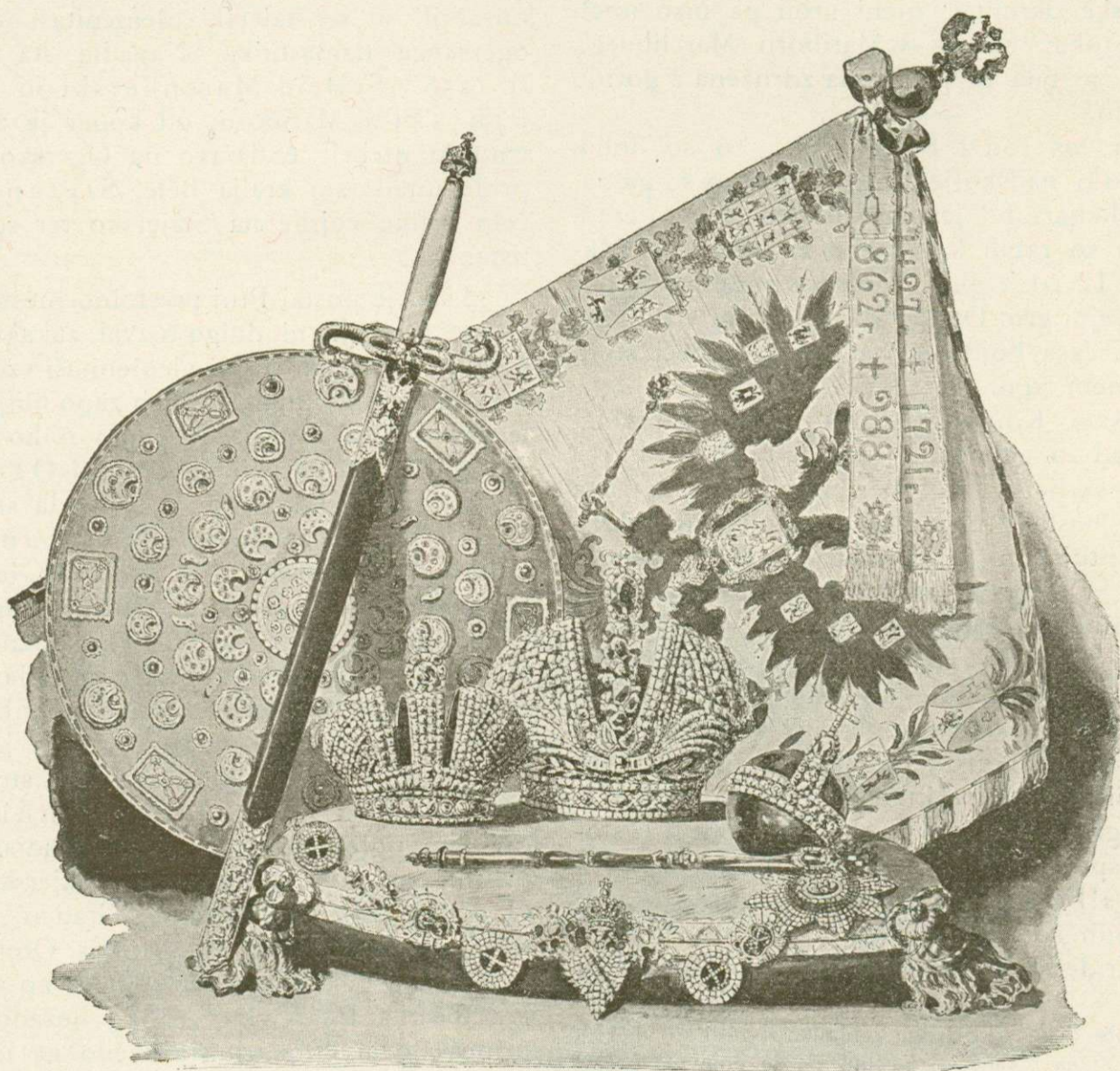
³⁾ O Slovanih nam stari pisatelji pripovedujejo to-le: „V svojem jeziku so se Slovani imenovali Velatabes, kar pomenja junaškega ali slavljenegega človeka. Grki in Rimljani pa so pohabili to ime ter so jih imenovali Sclavi, Sclabini, Sclavoni. Ta bojevni in junaško ošabni narod se je sčasoma po polovični Evropi razširil in njegov jezik se še

da je 35 let srečno vladal (od 624—659) ter imel z 12 slovenskimi ženami 22 sinov in 15 hčerá; vendar ni njegovega imena od l. 642. več v zgodovini. Po Samovi smrti je po neslogi razpadlo njegovo kraljestvo, katero bi bilo prava trdnjava proti nemškemu gospodstvu; njegove dežele so prišle zopet pod oblast manj sposobnih vojvodov in knezov. Pod njegovo modro vlado se je Ptuj okrepčal od dolgotrajnega trpljenja Longobardov in Avarov. Po Samovi smrti pa so pridrlí Avari z Ogerskega

ter so mesto oropali in razdejali, in Ptuj je ostal v njihovi oblasti do l. 748.; tega leta jih je karantanski (gorotanski) knez Borut s pomočjo Bavarcev pregnal iz Karantanije in Panonije.

Njegov naslednik je bil njegov sin Karast ali Gorazd (umrl l. 754.) in njegov bratranec Hotemar kot vojvoda karantanski.

Karantanski knezi so pripoznavali bavarsko nadoblast. Zaradi take veljave se je zdel bavarski vojvoda Tasilo II. dovolj močan, da se v zvezi

Ruske carske insignije.

z Avari in Slovenci iznebi frankovske nadoblasti. A Karol Veliki ga je premagal, Avare uničil

sedaj govori od Hvalinskega morja do Saksonije, in od Jadranskega morja do Ledenega, izvzemši Ogerske. Začetek tega naroda je ravno tako neznan kakor Gotov, Vandalov, Longobardov in drugih barbarskih narodov. Večina zgodovinarjev trdi, da so prvotna bivališča Slovanov bila na polnočni strani Sarmacije, med finsko deželo in reko Obi. Od tod so šli dalje proti jugu na jedni strani do palus Maeotis, na drugi strani pa do Visle, katera jih je mejila proti večerni strani. Slovani so tudi isti narod, kakor Veneti, stanujoči na obrežju baltiškega morja. To se tudi dá potrditi z imenom Windischmark, katero ime so Nemci dali še sedaj na mejah Kranjske

in tako je prišel Ptuj pod frankovsko državo. Karol je sicer nekaj časa pustil Slo-

in Slavonije ležečemu kraju. Slovani so bili za petami Vandalom ter so polagoma zasedli tiste kraje, katerih so se bili pred njimi polastili Vandali. Naposled so se nastanili med Vislo in Dnestrom. Anti, najmogočnejši med njimi, naselili so se med Dnestrom in Dunavom. Sedaj so se menjali z Bulgari, sedaj z Avari. Proti koncu šestega stoletja so se polastili Slovani Češke in sosednih dežel.

Slovani so spoznavali najvišje bitje, ki je ustvarilo svet in grom; žrtvovali so mu govedo in druge živali. Častili so tudi reke, vile in druga božanstva, katerim so prinašali darove in jim žrtvovali. Bivaliso v kočah, ka-

vencem domače kneze in župane, toda te so nadzirali njegovi namestniki. Pod njegovo vlado je mesto lepo napredovalo v kulturi in blagostanju do leta 825., v katerem so je Bolgarji požgali in oropali. Tako je mesto dolga leta ostalo v razvalinah.

Od l. 890. je mesto z velikim delom ptujskega polja postalo last solnograških nadškofov, pod katerimi se je zopet razcvitalo, akoravno so naslednji navali Madjarov sekali mestu globoke rane. V sredini desetega stoletja je bil Ptuj poglavitno mesto tako imenovane srednje ali ptujske okrajine; njeni grofi pa niso imeli stolišča tukaj, ampak v Mariboru (Marchburg). L. 1148. je bila ta pokrajina združena z gornjo pokrajino.

Tisti čas (od l. 894.—955.), ko so dobili solnograški nadškofje Ptuj v fevd in so ga napadali Madjari, bil je sezidan nad Ptujem grad, katerega so rabili kot varno zavetje proti Madjarom. L. 1042. pa je Madjare popolnoma potolkel mejni grof Otokar III. pri Ptuj v Budini; od tega časa bojda izvira prosto stoječi stolp na glavnem trgu.

Nadškof Konrad (1106—1147) je sezidal novi grad in ga utrdil (med l. 1120 in 1147) ter tudi skrbel za dobro obrambo mesta. Leta 1163. je nastal prepir med nadškofijskim oskrbnikom ptujskim in Otokarjem III., mejnim grofom. Otokar je oskrbnika oblegal v Ptuj ali po mnenju drugih v Lipnici; vsled posredovanja nadškofa Eberharda pa sta se pomirila. Od desetega stoletja nahajamo že plemenitaško rodovino, katere poglavarji so bili najpreje kastelani, potem grofi ptujski (Burggrafen), ministerijali nadškofov in nazadnje vazali pokrajinskih grofov štajerskih, kateri so v 12. stoletju dospeli do velikega bogastva in slave in l. 1438. s Friderikom V. zopet izmrli. Nekateri izmed njih so se tudi proslavili z junaštvom, kakor Friderik I., kateri je Madjare leta 1199.

tere so bile druga od druge oddaljene; tudi so večkrat premenili svoja bivališča. Večina se je bojevala peški; imeli so male ščite in sulice v rokah. Rabili so tudi male ostrupene pušice.

Govorili so jednak jezik in so bili jednake postave. Bili so veliki in močni, rjave barve; njihovi lasje so bili svetlordeči. Premagali so največje težave, lakoto in druge neprilike zraka in letnih časov. Njihov živež je bil slab in brez priprave. Ker so bili slobodoljubni, imeli so ljudo vlado. Ljubili so glasbo. Ni bilo nobenega ljudstva, katero bi gostoljubnost tako čislalo, kakor oni. Njihove žene so bile sramežljive in svojim možem tako udane, da so se rajše same usmrtili, kakor bi jih preživele. (Vid. Procop. de Bell. Goth. l. 5. c. 15. Gluver. Germ. antiq. l. 1. c. 4. 5. et lib. 3. c. 44. Barre Geschichte v. Deutschland part. I. l. 6. etc. Le Beau l. 41. A. Godeau, Allgemeine Kirchengeschichte XIV. Th. 269. S. opomba) Zgoraj omenjeno se večinoma vjema s tem, kar Dio Kasij, deželni oskrbnik, piše o Panoncih v začetku tretjega stoletja po Kr.

na velikonočno nedeljo potolkel na spodnjem Dravskem polju ter priborjeno pokrajino izročil nemškemu vitezom v varstvo, kateri so še sedaj tam kot dušni pastirji.

Ko je vojvoda štajerski in avstrijski Friderik II. brez potomcev umrl l. 1246., polastili so se naslednjega leta Ptuj Madjarji. Bili so sicer kmalu odgnani, a l. 1251. so pod kraljem Belo IV. zopet osvojili si vso Štajersko. Blizu šest let so tu gospodarili Madjarji; ker pa je njihov upravitelj Štefan Zagrebački vladal jako kruto in ni hotel njihovih pravic potrditi, ohrabril so se štajerski plemenitaši in pognali ogerskega namestnika. Napadla sta ga zlasti (l. 1258.) Seifrid Marenberški in Hartnid Ptujski v Mariboru, od koder je z velikim trudom utekel čez Dravo na Ogersko.¹⁾ Na to pride mlajši sin kralja Bele, Štefan, sam na čelu velike vojske na Štajersko ter se v Ptuj ustanovi.

Tako je postal Ptuj prestolno mesto kraljev, katere časti pa ni dolgo užival, zakaj čez nekaj časa so se nezadovoljni plemenitaši vzdignili ter vse Madjare v najstih dneh zapodili iz dežele; le prestolnica Ptuj je še bila v njihovi oblasti. To priliko je porabil češki kralj Otokar II., ki je imel že Avstrijo v lasti, da se prikupi Štajercem, katere je bil Štefan s svojo vojsko hudo razkačil. Že leta 1259. je prišel v Gradec in postavil tu svojega namestnika. Potem je napravil red in ostro kaznoval plemiče, ki so delali krivico. Ko je Bela IV. videl priljubljenost Otokarjevo pri Štajercih in njegove dobre naredbe, napovedal mu je vojsko. Ali vojna sreča je bila sedaj na strani Otokarjevi: v bitki pri Kressenbrunn na Moravskem polju (1260) je pobil Madjare in jih prisilil, da so prepustili celo štajersko deželo Otokarju; Štajerci so se v Gradcu poklonili novemu gospodarju. Tudi vlada Otokarjeva si je pozneje nakopala sovraštvo, in ko je gospod Friderik Ptujski²⁾ o tej nezadovoljnosti pripovedoval Otokarju, razkačilo ga je to tako, da je dal mnogo štajerskih vitezov zapreti in njihove gradove podreti. Med ujetimi je bil pesnik Ulrik Lichtensteinski, Hartnid Wildonski, Friderik Ptujski in drugi (1268³⁾).

Boljši časi so se približali za Štajersko, ko je bil po smrti kralja Riharda Korwalskega 29. kimovca leta 1273. pobožni grof Rudolf

¹⁾ Lapajne, Zgodovina štajerskih Slovencev, str. 73.

²⁾ „Admontisches Dokument“ ga imenuje: Fridrich, Edelherr von Pettau 1277. Muchar II, 95. — Seitz's Documenten: Her Fridrich von Pettau 1270 — Muchar II. 96.

³⁾ Lapajne, Zgodovina štajerskih Slovencev str. 74. in F. Raisp, Pettau, str. 72.

Habsburški izvoljen nemškimi cesarjem. Vsem je bila ta volitev po volji, samo češkemu kralju Otokarju ne. Prišlo je med njima do krvave vojske, v kateri je bil Otokar premagan l. 1276., ker so mu postali nezvesti Štajerci, na katere se je najbolj zanašal, in Rudolfu v Runu (Rein) pri Gradcu prisegli pokorščino. Še jedenkrat je poskušal Otokar vojno srečo ter napovedal nemškemu cesarju vojsko; a zopet je bil premagan. Padel je l. 1278. na Moravskem polju, pokrit z osemnajstimi ranami.¹⁾

L. 1282. je Rudolf Habsburški z dovoljenjem volilnih knezov na državnem zboru v Augsburgu

¹⁾ Lapajne, Zgodovina štajerskih Slov. str. 76. in sl.

izročil v navzočnosti avstrijskih in štajerskih poslancev svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu Avstrijo, Štajersko in Kranjsko. Tako je Ptuj prišel pod oblast Habsburžanov, katerih orel se je odslej vedno razprostiral nad mestom do današnjega dne. Naj še omenim to, da je sedanji avstrijski cesar Franc Jožef I. počastil s svojo navzočnostjo o šeststoletnici te izročitve Ptuj l. 1883., meseca malega srpana. V imenitnih razmerah in zgodbah se zgodovina Ptujja vjema z zgodovino Notranje Avstrije, o kateri nam pa itak pripoveduje občna zgodovina. Tukaj navêdem samo tiste posebne stvari, ki se tičejo mesta. (Dalje.)

Umetnost in oltar.

(Črtica iz cerkvene umetnosti. — Spisal Josip Somrek.)

(Konec.)

Oltar so postavili, kakor čadramska župnijska kronika poroča, meseca listopada l. 1636. Priskrbela sta ga Jurij Marinšek in njegova žena Kunigunda¹⁾ v čast božjo zaradi posebnega spoštovanja in čiščenja božje Porodnice, device Marije.

Verjetno je, da je v svoji prvotni obliki bil ozaljšan samo s slikarijo, ker so ga pozlatili šele l. 1681. To nam priča napis na podlagi oltarnega nastavka. A ob nekem poznejšem obnovilu je nevešč slikar pokvaril njegove lepo izrezljane podobe kakor tudi vso dekoracijo z barvanjem in s slabim zlatenjem. V takem precëj spačenem stanu je bil do l. 1878.

Takrat so cerkev prenovili in zatorej je bilo treba tudi oltarje dostojno popraviti. Da bi se to zgodilo po umetniških in cerkvenih zahtevah, obrnil se je tamošnji župnik Jurij Vezenshek do deželnega konservatorja in predsednika cerkveno-umetniškega društva Janeza Grausa. Ta je pregledal tudi naš stranski oltar in v njem spoznal strokovno delo cerkvene umetnosti iz renesanške dôle. Nasvetoval je, naj se nastavek pošlje v Gradec, kjer se bo prenovil in kjer bo zopet prejel prvotno, nepokvarjeno obliko. In tako se je tudi zgodilo. Slika na strani 329. kaže ga v sedanji popravljeni obliki. Bistvenega niso pri arhitektonskih delih nič premenili, pač pa se je vse na novo pozlatilo in poslikalo.

¹⁾ Hoc opus ad Dei omnipotentis gloriam Deiparaeque Virginis Mariae singularem reverentiam fieri curavit Georgius Marinšek cum sua conthorali Quunigunda sub anno 1636. ad initium mensis Novembris.

Oltarni nastavek je iz renesanške dôle, in sicer iz časa, ko je renesansa že jela propadati, namreč iz začetka sedemnajstega stoletja.

Tri glavne dôle razločujemo v renesanškem ali preporodnem zlogu. Prva tako zvana zgodnja renesansa sega od 1420—1500. Druga (visoka renesansa) od 1500—1600 in tretja pozna renesansa ali barok) od 1600—1750.

Naš oltar spada v zadnjo dôle. Ta dôle pa ni na posebno dobrem glasu, kakor se sploh mnogokrat o renesansi sodi, da je „necerkvena“, da, naravnost „poganska“. ¹⁾ Sacken jo označuje, da je brez verske podlage, da se ne ravna po pogojih bogočastja in je sploh kakor rimska umetnost, katero posnema, popolnoma posvetna. ²⁾

Posebno malo jo ceni Jakob ³⁾, iz katerega sta večinoma svojo sodbo o renesansi zajemala Jungmann in Stöckl. ⁴⁾ Jakob trdi, da renesansa več ali manj prezira tradicijo ali sporočilo, kakor tudi vsako notranjo zvezo z življenjem, s čimer se odlikujejo dela srednjega veka. Primanjkuje ji, pravi nadalje, znotranje jednote, organske celote, kakor soglasja v posameznih delih.

Jednako neugodno cenijo renesanso mnogi nemški pisatelji in hvalijo jedino le gotiko. Le o gotiki pravijo, da je vzrastla „pri oltarju“, da je „izključljiva last katoliške cerkve“.

¹⁾ Montalembert: „Le Catholicisme et le Vandalisme dans l'art“. Jednako F. Perrens: „Estetique de Savonarola“

²⁾ Baustile. 11. Aufl. 1894. str. 157.

³⁾ Jakob: Die kirchliche Kunst, str. 42.

⁴⁾ Stöckl: Aesthetik, 1889, str. 210.

Kaj torej? Ali je naš renesanški oltar res necerkven, da, celo poganski? Ne dá se tajiti, da ima gotika mnogo prednostij mimo drugih zlogov. Gotika je zlog stroge doslednosti, vsa olepšava je v najožji zvezi s konstrukcijo. Verska navdušenost se je najlepše vtelesila v gotiki. V njej je vnanjščina pravi izraz notranjščine. Vse vlada jeden duh krščanstva.

Vendar ni gotika izključljivo cerkvena ali jedino veljavna. Tudi renesansa ima zagovornike, ki jo branijo s tehtnimi razlogi. Prvi razlog izvajajo iz bistva stavbenega zloga. Stavbeni zlog je namreč natančna uredba vsakega člana v stavbi po jedni vodilni misli, da je tako stavba izraz umetne ideje. Zlog je torej odvisen od vodilne misli; ta se pa ravna po verskih in narodnih nazorih, po zahtevah in navadah raznih časov, po okoliščinah in zmožnostih, ki se nahajajo pri kakem človeku ali kakem ljudstvu. Že zaradi tega imamo več zlogov, ker je vodilna misel različna.

Kakšna misel pa naj se izraža v cerkveni stavbi? To ni določeno. Gotika izvaja misel: „Sursum corda! Kvišku srca!“ Toda ta misel ni jedina, pa tudi ne glavna, ki jih izraža krščanstvo. Krščanstvo zahteva tudi pokoro, zatajevanje in potrpežljivo prenašanje križev in težav. To misel kaže romanski zlog bolje kakor gotski.

A krščanska vera nima samo otožnih in pokoro oznanjujočih mislij. Prinesla je z vero, upanjem in ljubeznijo pravo veselje med človeški rod. V krščanski duši se že tukaj na zemlji pričinja prvi odsev nebeške sreče, ki se izraža v veselem obrazu, v zadovoljnem in radostnem srcu.¹⁾ To stran krščanstva pa prav dobro pred očuje renesansa.

Drugič: cerkev ni nikjer zavrgla renesanse. Tridenški zbor (1545—1563) je preiskal vse napake, ki so se ugnezdile v cerkev, grajal jih in pokazal pripomočke, kako naj se odstranijo. Renesansa pa ne imenuje, da je cerkvi nevarna. Da, ravno nasprotno: rimski papeži so jo pospeševali, ker so spoznali, da je tudi v njej mogoče ustvariti veličastne umotvore.

Tretjič: zgodovinska resnica je, da je gotika nastala v družbah svetnih delavcev, v cehah in stavbenicah. Tedaj gotika ni vzrastla „pri oltarju“.

Četrtrič se renesansa zaradi vpliva klasičnih študij ne sme imenovati poganska. Zgodovina priča, da so najduhovitejši krščanski mojstri lepoto in plemenitost klasične umetnosti jemali v službo krščanstva, jo očistili, povzdignili in oživili s krščanskimi idejami. Saj so tudi krščanski apologeti sprejeli pogansko modroslovje v

obrambo in razlago verskih resnic. Kdo bi si upal trditi, da so s tem širili poganstvo?

Petič: Reichensperger pravi, da je gotika v celem zahodu vladala v „proslavo nemškega imena“¹⁾ in Jakob²⁾ se pritožuje, ker je z oživenjem grških in rimskih umetniških oblik petnajstega stoletja izginil značaj „germansko-italijanske umetnosti“. Ali je pa nemška umetnost jedina?

Šestič bi bilo krivično, ako bi hotel prezirati napredek, ki ga je napravila katoliško-verska umetnost po srednjem veku, ker bi s tem tajil razvoj cerkve in zasluge njenih, v vsakem času za cerkveno umetnost vnetih, vernikov.

Ako vse to preudarimo, spoznamo jasno, da je tudi renesanški zlog opravičen. In zato ne bo nihče trdil, da naš oltar ali, bolje rečeno, oltarni nastavek zaradi renesanse ni pravi umotvor cerkvene umetnosti.

Da to še bolje spoznamo, oglejmo si ga natančneje po njegovih konstruktivnih delih in po njegovi obliki.

Oltarni nastavek se vzdiguje blizu štiri metre zadaj nad menzo, ki je 2 m in 24 cm dolga. Kakor se iz slike takoj vidi, imamo pred seboj oltar z retablo, ki je podoben srednjeveškim gotiškimi oltarjem, kakoršne tu pa tam nahajamo. Napravljen je ves iz lesa.

Ako ga opazujemo po njegovi višini, vidimo štiri glavne oddelke. Prvi oddelek od spodaj služi v podlago, ki dekorativno in konstitutivno spada k celoti. Na vsaki strani sta dve konzoli, dekorativna podstavka, ki imata podobo leva. V sredi med njima je napis iz l. 1681., v katerem je bil oltar obnovljen in pozlačen.

Glasi se:

Aeternae ac temporali Jesu Christi generationi Joannes Paul Baselli Ss. Theolog. Dor Protonotarius apostolicus, canonicus Olomucensis sacraavit parochiae Gonovicensis rectore Sebastiano Glavinih de Glamotsch, sacellano caesareo fuit haec sacra ara deaurata
MDCLXXXI.

Drugi in ob jednem najvažnejši odstavek predstavlja poglobitni predmet celega dela. Na sredi vidimo v imenitnem, mnogobojnem slikanem relievu prekrasno podobo. Po mnenju tamošnjega ljudstva pomenja sveto družino. Ker pa čadramska kronika poroča, da je bil oltar postavljen l. 1636. v čast božje Porodnice, je s temi besedami dovolj naznanjeno, kdo je glavna oseba.

Zanimivo je, da je cela, 92 cm visoka in 60 cm široka podoba iz jednega samega lesenega

¹⁾ Thom. Aquin: Summa Theol. 1. 2. qu. 5. a. 3.

¹⁾ Zeitschrift für christl. Kunst 1890, str. 58.

²⁾ Kirchl. Kunst str. 150.

kosa vzbočno izrezljana; okrog je z rastlinstvom in z angelskimi glavicami bogato ovenčan okvir. Na vsaki strani se vzdigujeta nad obema levoma dva stebriča, ki sta ovita z zelenim listjem in z vinsko trto, z grozdjem obloženo. Ob robu pa je na vsakem kraju stebra doprsna podoba svetnikov iz jezuitovskega reda.

Bujno okrašeni naglavni tramič veže tretji oddelek z drugim in ima na zgornjem obrobju napis:

Mille clypei et omnis armatura fortium.

V prejšnjem, malo manjšem, pa precēj jednakem oddelku vzbuja našo pozornost podoba izpreobrnjenja sv. Pavla, ki je tudi v vzboklem delu. Na spodnji strani te podobe, nad glavnim tramičem, so trije grbom podobni okraski z različnim orožjem; na obeh straneh se omejuje ta odstavek s konzolami, ki z glavami držita zgornji in zadnji tramič. Razven tega sta še ob straneh dva jezuitovska svetnika.

Četrty in zadnji del oltarnega nastavka ima razven okraskov na obeh straneh v sredi nad gromado se vzdigujočo ptico, ki se imenuje feniks.

Kakor že površni pogled posameznih delov kaže, so vsi v prav lepem razmerju in soglasju. Navpična črta, ki si jo mislimo po sredini, deli celi nastavek v dve somerni plati, t. j. v dva dela, ki sta si po kolikosti in kakovosti jednaka.

Renesanški oltarji se mnogokrat vzdigujejo do pretirane višine; a tukaj je najlepše sorazmerje med visokostjo in širokostjo ne le celega umotvora, ampak tudi posameznih delov med seboj. Odstavki niso vsi jednako visoki, a vendar kako spretno so ubrani drug z drugim! Mnogovrstna je prememba med podobami in med okraski; ni nikake dolgočasnosti ali jednoličnosti: vsi členi so prijetni opazovalčevemu očesu. Mnogolični so členi, toda vsi so združeni v jedno celoto. Posebna prednost tega oltarnega nastavka je ta, da je na obeh straneh izredno lepo obmejen in da ima zgoraj tudi zelo primeren sklep v feniksu.

Kar se tiče jednostavnosti, seveda se tukaj ne sme poudarjati. Četudi pa priznavamo, da je oltar res preobložen z okraski, vendar se dá to nekoliko opravičiti. Po svojem sedanjem vkusu sodimo drugače, kakor se je sodilo pred dvesto leti. Ako nečemo biti jednostranski, moramo se ozirati na takratne razmere in na takratno časovno naziranje.

Zibelka preporodnega zloga je tekla v jasni Italiji. Že zaradi podnebja je značaj Italijanov ves drugačen, kakor Germanov. Renesansa se je razcvetla v jasnem, gorkem in južnem podnebjju med živahnim, veselim in z bujno do-

mišljijo obdarovanim laškim narodom. Zatorej se mora bistveno ločiti od gotike, ki je dospela v severnih, nemških krajih do čudovite dovršenosti. To nam je tedaj treba pomisliti, da ne sodimo krivično.

Formalna dovršenost našega umetelnega predmeta se kaže prav lepo tudi v zlatenju in v slikariji posameznih podob in dekorativnih delov. Večina okraskov se leskeče v svetlem zlatu; nekateri simboli, vzeti iz narave, bodisi iz živalstva, bodisi iz rastlinstva, so v naračnih barvah. Napačnega marmoriranja, kakoršnega pri mnogih renesanških oltarjih nahajamo, tukaj ni nikjer opaziti. Vse služi v povzdigo in oplešavo vzboklih podob. Zlato se sveti na ovi-javkah, srebro na feniksu, mnogovrstne, toda lepo ubrane barve na spletkih, pticah in angelskih glavicah mikajo naš pogled. Oblika podobarskih delov se najlepše vjema z barvami, in celota v svoji krasoti diha živahnost in bujno življenje.

Podobarstvo in slikarstvo sta spojeni v lepo soglasje, kakor to nahajamo na umetelnih predmetih štirinajstega in petnajstega stoletja. Posebno moramo to poudarjati o glavni podobi božje Porodnice, kjer so posamezne osebe zase in v svoji skupnosti izdelane dovršeno. Na sredi je božja Porodnica s svojim nebeškim detetom. Klečé pred njim daruje mladi Janez Krstnik jerbašček sadja onemu, od katerega prihajajo vse duhovne in telesne dobrote. Z očetovsko skrbjo, zatopljen v premišljevanje božjih sklepov, stoji sv. Jožef svoji brezmadežni nevesti na strani. Elizabeta, teta preblažene device, spozna sedaj, da je dopolnjeno, kar je oznanil angel Mariji. In sivolasi starček Zaharija k svoji veliki tolažbi z lastnim očesom gleda Najvišjega, kateremu ima njegov sin pripravljati pota izveličanja.

Od vseh svetih oseb odseva notranja ganjenost, občudovanje božje vsemogočnosti in previdnosti. Spoštljivi, krotki in vzvišeni obrazi kažejo notranji mir srca, prirčno veselje in radost. Nad oblaki pa gleda nebeški Oče v podobi veličastnega starčka in blagoslavlja svojega ljubljenelega Sina, kakor tudi njegova variha in njegove častilce. Na vsaki strani ima dva prav ljubka angelčka, ki molita njegovo veličastvo.

V tretjem oltarnem odstavku nam umetnik predstavlja Pavlovo izpreobrnjenje (Ap. dejanje 22, 7.). Sv. Pavel je šel v Damask, da bi tudi od ondod pripeljal kristijane, katere je hudo sovražil, zvezane v Jeruzalem. Blizu Damaska pa ga obsveti nebeška svetloba. Pade na tla in sliši glas: „Savel, Savel, kaj me preganjaš?“ Savel vpraša; „Kdo si, Gospod?“ In zasliši odgovor: „Jaz sem Jezus Nazareški, katerega ti preganjaš.“ Ta dogodek iz življenja sv. Pavla vidimo tukaj uprizorjen.

Razven teh, vsakemu več ali manj znanih prizorov, imamo še na oltarju marsikaj: razne rastline, kakor vinsko trto, z grozdem obloženo, čudne bajeslovne živali, kakoršne so ob robah, in na vrhu ptica feniks. Ali ni taka simbolika poganska in brez vsakega pomena na krščanskem oltarju?

Da temu vprašanju odgovorimo, oglejmo si vsaj nekatere teh simboličnih olepšav. Takoj pri vznožju oltarnega nastavka vzbujata našo pozornost dva leva. V stavbenem oziru sta potrebna kot podlaga nad njima stoječih stebrov. Pa tudi gledé na simboliko nista nekrščanska.

Lev je včasih simbol hudobe in zmote, sovražnikov božjih in njegove cerkve.¹⁾

A v tem zmyslu ni tukaj. Lev ima tudi dober pomen in znači Odrešenika, leva iz rodu Judovega in nikoli spečega čuvaja svete katoliške cerkve.²⁾

Izmed ptic vidimo v tretjem oddelku dva goloba, ki imata v kljunu grozdje. Noben simbol se ne nahaja tolikokrat v cerkveni umetnosti prvih krščanskih časov, kakor golob, pač zaradi tega, ker je posredoval v mnogih delih božjega usmiljenja. Po vesoljnem potopu je prinesel Noetu oljčno vejico v znamenje miru in rešitve. Pri krstu Jezusovem je bil podoba sv. Duha. Kristus ga je rabil, da bi zaznamoval krščansko krotkost in čistost. Cerkev zaznamuje z golobom čednost ponižnosti, milobe, ljubezni, premissljevanja in modrosti. Mnogokrat pomenja Kristusa, njegove apostole in vernike; na grobéh je simbol krščanske duše, ki je šla v nebeško kraljestvo.³⁾

Golob je torej prav primeren simbol našega oltarja. Kaj pa feniks?

Sv. pismo omenja feniksa (Job 29, 18): „V svojem gnezdu bom umrl in kakor feniks bom množil svoje dni.“⁴⁾

Obširneje govorijo o tej ptici cerkveni očetje in cerkveni učeniki. Tertulijan jo omenja v razlagi 91. psalma⁵⁾; za njim pa sv. Izidor hispalski († 636), Raban Maver⁶⁾ († 856) in Hugon a s. Victore⁷⁾ († 1141). Tudi v listinah svete Cecilije se govori o feniksu. Dala je njegovo podobo vrezati v Maksimovo rakev „v pričevanje vere, da bo od mrtvih vstal.“⁸⁾

¹⁾ Aug. Enarr. I. in Ps. 9. et 21.; Serm. II. in Ps. 29.

²⁾ Cyprian Ep. 63. J. Kreuser: Der christl. Kirchenbau. 1851, str. 181.

³⁾ Prudent. Cathemer. hymn. III. v. 166. Aug. in Ps. 130.

⁴⁾ Vulgata ima: „sicut palma“. Primeri I. XIII. c. 4. „Phoenix a phoenice, id est palma.“

⁵⁾ De resurr. Ps. 91, 15. Et florebit sicut phoenix.

⁶⁾ Migne, Ser. lat. tom. 82, col. 462.

⁷⁾ Migne, Ser. lat. tom. 177, col. 48.

⁸⁾ De Rossi: Roma sott. vol. II. pag. 313.

Po sporočilu teh cerkvenih pisateljev je feniks ptica, ki živi petsto let. Ko pa vidi, da se je postarala, zbere dišeče vejice in si iz njih napravi grmado; potem se obrne proti solnčnim žarkom in maha s perutnicami, da se grmada nažge in ptica radovoljno zgori: a iz pepela zopet omlajena vstane in živi zopet petsto let.

Hugo a s. V. razlaga to bajko tako-le: Feniks pomenja pred Bogom pravičnega človeka. Stoletno število v nravnem pomenu zaznamena popolnost. Število petih stoletij pomenja število petero čutov. Ko izgine pogled, mine prvo stoletje; ko pa oslabi posluš, poteklo je že drugo; kadar izgubi človek še ostale tri čute, nravno preteče vseh pet stoletij.

Ko se bliža feniks smrti, pripravi si raznovrstne dišave, ki pomenjajo dobra dela in različne dušne čednosti. Proti solnčnim žarkom maha s perutmi, da bi zapalil ogenj, in je s tem podoba pravičnega človeka, ki svoje srce s perutmi premissljevanja užge z ljubeznijo svetega Duha. Kakor zgori feniks in se zopet omladi iz pepela, tako tudi pravičnik umrje; a njegovo telo se bo po vstajenju zopet prerodilo in bo sposobno za prihodnje življenje. Tako je torej prerodenje feniksovo prelepa podoba prihodnjega vstajenja.

Razven živalij služi tudi rastlinstvo v oltarjevo olepšavo. Največ delov krasi vinska trta s svojimi ovijavkami. Zaradi mnogokratnih prispodob v sv. pismu je vinska trta obče znana kot simbol.¹⁾ Že na starih judovskih nagrobnih kamenih kakor tudi na denarjih nahajamo podobo grozdovo kot znamenje obljubljenе dežele, kar so pozneje sprejeli tudi kristijani in združili s pojmom prave obljubljenе dežele, nebeške domovine. Vinska trta kot evharistični simbol se je začela rabiti šele pozneje.²⁾ Po sv. Janezu se je Kristus sam imenoval vinsko trto in vernike mladike.

Kar je živalskih okraskov, kakor ob robéh pavu podobni ptici z dolgim vratom, niso brez pomena. Predočujejo namreč hudobni princip, peklenške moči, katere je krščanstvo premagalo, da mu služijo. Görres pravi; „Fantastično izumljene in sestavljene zverinjadi naznanjajo divje naravne sile, ki so pregnane iz kraljestva svetosti, a vendar morajo temu služiti.“³⁾

Kakor smo doslej lahko spoznali, je oltar jako pomenljiv in umetno dovršen. Simbolika njegova je krščanska in povzeta iz prvih časov cerkvene umetnosti. Oltar je namreč iz one dōbe, ko so se razven grških in latinskih klasikov začela prebirati tudi dela starih cerkvenih pisa-

¹⁾ Izaj. pogl. 5. Vis. pes. 7, 12. Jan. 15, 1.

²⁾ Dr. Frantz: Geschichte der christl. Malerei. 1887. str. 41.

³⁾ Flis: Stavbinski slogi, str. 108.

teljev, in zato se je ravno iz njih jemalo največ gradiva za umetelne tvorbe.

Naposled se moramo vprašati: „Ima-li ta po obliki in simboliki tako spretno izdelani oltarni nastavek izrazeno tudi kako vodilno misel?“ Ako je hotel umetnik izvesti kako jednotno idejo in nam jo predočiti v lepi čutni obliki, tedaj smemo oltar smatrati estetično dovršenim umotvorom.

Ako opazujemo podobe in simboliko tega oltarja, dobimo tele misli: „Marija je rodila Sinú božjega, ki je ustanovil nepremagljivo cerkev. Po svojem rojstvu in vstajenju je božji Sin vzrok prerojenja grešnikov in porok vesoljnega vstajenja pravičnih k novemu življenju.“ Tako ali vsaj jednako idejo je hotel izraziti umetnik.

Taka razlaga je vsekako prava. To spoznavamo takoj, ako razumemo besede:

Mille clypei et omnis armatura fortium,

ki jih beremo na tramiču med drugim in tretjim oltarnim oddelkom. Vzel jih je umetnik iz Salomonove „Visoke pesmi“, kjer se (4, 4) nahajajo v tej zvezi: „Tvoj vrat je kakor Davidov stolp, ki je zidan z branili; na njem visi tisoč ščitov, vse orožje močnih.“¹⁾

Občudovanja vreden je umetnik, ki je porabil tako jedrnat in lep izrek, da bi nam podelil ključ, s katerim pridemo do njegovih duhovitih mislij. Ta izrek so razlagali mnogi cerkveni učenci, in na njih razlage se je oziral umetnik, da bi razodel tesno notranjo zvezo vsega, kar vidimo na oltarju.

Navedene besede se dadó tolmačiti prvič o preblaženi devici Mariji. „Tisoč ščitov visi od nje, vse orožje hrabrih, to je“, pravi sv. Rupert, „njena ponižnost, s katero so spojene vse druge kreposti, najbolj hrabrost in modrost.“ Ščiti so ponižnost in potrpežljivost, vse orožje hrabrih pa je cela vrsta čednostij, katere storijo človeka hrabrega in nepremagljivega, da se zmagovito bliža nebeški sreči. Drugi obračajo oni svetopisemski izrek na Izveličarja; zakaj najboljši vojščak na zemlji je oni kristijan, ki ima njegove vzglede in nauke za svoj ščit in svoje orožje.²⁾

Zopet drugi (Greg. Naz.) pridevajo one besede sv. Pavlu, ki se je po svojem izpreobrnjenju poprijel ščita in orožja nebeške resnice in je tako sam postal ščit in orožje, kateremu se niso mogli ustavljati najhujši nasprotniki. Število tisoč pa pomenja popolnost, ker se po

mnenju starih narodov v tem številu združujejo vsa popolna števila.

Mnogi razlagalci „Visoke pesmi“ trdijo, da se na onem mestu v predpodobi slika nepremagljiva katoliška cerkev, ker ta je pozidana na močno skalo in z najboljšim ščitom resnice in pravice oborožena. Zato se bo vsak čas zmagovito branila vseh peklenških napadov.¹⁾

S pomenom besed: „Mille clypei et omnis armatura fortium“ stopajo najvažnejše osebe, ki jih vidimo na oltarju, v tesno in jednotno razmerje. Osebe Marija, njen božji Sin in sveti Pavel so res ščit in nepremagljivo orožje, s katerim se zmagovito bori in brani sv. katoliška cerkev proti vsaki sovražni sili. Tudi mnogi angeli, ki krasijo oltarjevo pročelje, pomenjajo varstvo in brambo katoliške cerkve. (Aponij.)

To potrjujejo tudi simboli. Lev znači Kristusa, ki je najboljši varih svoje neveste, katoliške cerkve. Orožje, ki je na grbih, je znamenje mučeništva. (Kasijodor.) Mučeniki pa so najbolje dokazali, da je cerkev pozidana na trdi, trpežni podlagi.

Kristusova cerkev, ki bo stala nepremagljiva do konca svetá, mora imeti tudi svoj namen. Svoje najhujše nasprotnike budi iz smrti grešnega stanja k luči izveličalne vere. Sv. Pavla izpreobrnjenje je najlepši vzgled te resnice.

Cerkev božjega Sina pa pripravlja vse svoje zveste in prave ude ob enem tudi k novemu prerojenju, k vesoljnemu vstajenju. Da se bo pa to zgodilo, zato nam je Kristus dal s svojim vstajenjem najlepšo zastavo, najboljše zagotovilo. In ta misel je izražena v feniksu, ki je dovršen sklep oltarja, kakor je to, kar feniks pomenja, namreč vstajenje, konec človeškega bivanja na zemlji.

Tako torej nahajamo v lepi oltarjevi obliki uresničene lepe misli krščanske vere: Velika je čast in zasluga deviške matere Marije, zakaj porodila je Izveličarja celega človeštva. Njen božji Sin je ustanovil nepremagljivo cerkev, da bi človeštvo prerodila in pripravila za poslednje vstajenje, katero nam je zagotovil s svojim vstajenjem.

V mnogem oziru je torej renesanški oltar v cerkvi sv. Barbare pomenljiv in zaradi tega vreden, da se pozna še zunaj mej čadramske župnije. Zanimivo bi bilo vedeti, kateri umetnik ga je delal, a kronika nam nič ne poroča.²⁾ Prenovil ga je naš slovenski rojak Janez Vivoda, slikar in pozlatar v Gradcu leta 1878. Takrat je bil ta oltarni nastavek v graški cerkvi

¹⁾ A. Calmet, VII. 160. P. F. Tubithal. Beda Vener.

²⁾ Pač bi to bilo mogoče določiti, ako imajo še v kaki drugi cerkvi na Slovenskem kako jednako oltarno delo, čegar umetnik je znan. Želeti bi bilo, da bi se kaj takega objavilo.

³⁾ Cornel. a Lapid. Com. in Cant. pag. 185.

„Marije pomagaj“ razstavljen. Vzbujal je občno zanimanje in občudovanje ne le pri pobožnem ljudstvu, ampak tudi pri izobraženih umetnikih.

Oltar je sicer iz dōbe, ko je začela v drugih krajih propadati renesansa. A na Avstrijskem, posebno v slovenskih pokrajinah, se nahajajo ravno iz onega časa tako lepi sledovi tega zloga, kakor nikjer drugodi. Tukaj so namreč mnogo vplivali duhovniki in pogostoma jezuitovski redovniki na razvoj cerkvene umetnosti. Tudi

naš oltar je nastal z vplivom jezuitov, kar nam kažejo že podobe svetnikov tega reda na oltarju.

V renesanški dōbi je sprejela cerkev klasične oblike, da bi jih oživila s krščanskimi idejami. Tudi v tem času se kaže cerkev v svojem sijaju in veličastvu. S čudovito modrostjo je pospeševala umetniški napredek in se poprijela tega, kar je našla dobrega v prepородu stare klasične omike.

Razne stvari.

Nadvojvoda Karol Ludovik,

cesarjev brat, je umrl dné 19. minulega meseca. S cesarjem žalujejo vsi avstrijski narodi ob smrti blagega in miroljubnega, za vede in umetnosti vnetega nadvojvode. Rodil se je dné 30. mal. travna l. 1833. v Schönbrunnu in opravljal razne vojaške in civilne visoke službe. Začetkom letošnjega leta je potoval v jutrove dežele, v Egipt in Palestino. A na poti k Jordanu se je prehladil, dobil silno nevarno bolezen, grižo (dysenteria), in ta ga je spravila v grob na Dunaju. — (Njegovo sliko je objavil naš list l. 1890. na 361. str.)

Nove muzikalije.

Ob kratkem naznanjamo in toplo priporočamo te-le nove proizvode:

Pange lingua et IV. hymni ad processionem in festo Ss. Corporis Christi ad IV. voces inaequales. Auctore Ign. Hladnik. Op. 24. Labaci. Sumptibus auctoris. Typis J. Blasnik. 4°. Str. 4. Cena 30 kr.

„Ave.“ *Sedemnajst Marijinih pesmi za mešan zbor, samospēve in spremljavo orgelj. Zložil Ignacij Hladnik. Op. 25. V Ljubljani. Založil skladatelj. Tisek J. Blasnikovih naslednikov. 4°. Stranij 16. Cena 70 kr. Lahke in prijetne pesmi. Marljivemu skladatelju vso srečo!*

12 Marijinih pesmij. Za mešan zbor zložil in preč. gosp. Fr. Špendalu udano poklonil Janez Pogačnik. Op. 8. Cena partituri 50 kr. Vsak glas 10 kr. V Ljubljani, 1895. Natisnila in založila Katol. Tiskarna. 4°. Str. 12. — V obče hvalijo te skladbe.

Poduk v igranju na citrah. Sestavil Fr. Sal. Koželjski. Zvezek II. Založil L. Schwentner, knjigar v Brežicah ob Savi. Fol. Str. 50. Cena 1 gld. 50 kr. — Zares lepo delo vneto priporočamo in častitamo pisatelju in založniku.

Pomladanski odmevi. Pesmi za sopran, alt, tenor in bas. Uglasbil in prečastnemu, veleučnemu gospodu Antonu dr. Gregorčiču, državnemu in deželnemu poslancu, prof. bogoslovja itd. itd. udano poklonil Janez Laharnar, orglavec. Op. 5.

4°. Str. 20. Cena 70 kr. V Ljubljani. Samoza-ložba. Tisk Jos. Blasnikovih naslednikov. — Tu je deset posvetnih, lepih in dostojnih pesmij, prav primernih za razne prilike. Zunanja oblika je jako vkusna.

4 Fuge za polne orglje in uporabo ob koncu sv. maše. Zložil in milostljivemu gospodu, gospodu Jan. dr. Flapp-u, poreško-puljskemu škofu itd. itd. preudano poklonil Danilo Fajgelj. Cena 30 kr. Op. 127. V Ljubljani. Tiskali in založili J. Blasnikovi nasledniki. 1896. 4°. Str. 8. — Čislanega gospoda skladatelja novo delce — 127.! — orglavcem dobro došlo. — Z veseljem beležimo, da je na našem glasbenem polju živahno delovanje; naši skladatelji imajo gorečnost za svojo stvar, za katero mnogokrat žrtvujejo še svoje novce. Bodi vrlim možem hvaležno tudi naše občinstvo!

Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49. Von Professor J. Apih. 8°. Str. 36. — Ta brošurica našega izredno marljivega rojaka in preiskovalca novejše slovenske zgodovine poučuje Nemce o delovanju in gibanju Slovencev v l. 1848. in 1849. gledé na takratno ustavo. Dotično tvarino poznamo sicer Slovenci iz znanega pisateljevega večjega slovenskega dela, a tudi to knjižico bo čital vsakdo z zanimanjem, kdor ima veselje za domačo zgodovino. Četudi je to delo malo, rečemo pa po pravici, da je jako zaslužno.

Zvezdoslovni koledar za mesec rožnik.

Izmed planetov se vidita na večer lepo Jupiter in Saturn. Jupiter se vidi na zapadnem nebu; Saturn pa je v prvih večernih urah na zenitu, konec meseca zahaja ob jedni čez polnoč. Dné 14. t. m. zvečer bo mesec zakril Jupitera okoli pol najstih, a opazovalo se bo le malo časa. — Dné 20. je najdaljši dan, solnce stopi v znamenje rakovo, in začne se poletje. Solnce vshaja začetkom meseca ob 4. u. 19 m., koncem 4. u. 18 m.; zahaja pa začetkom ob 7. u. 38 m., koncem ob 7. u. 49 m.

Socijalni pomenki.

(Dalje.)

I. Družabno vprašanje.

(Razna menenja o socijalnem vprašanju. Človek je družabno bitje. Razne družbe. Bistvo socijalnega vprašanja.)

Ni iz lepa besede, ki bi se v javnem življenju naših dni toliko ponavljala, kakor družabno ali „socijalno vprašanje“. Teško je pa najti človeka, ki bi, ponavljajoč jo, tudi vedel, kaj pomenja. Večina si misli, da se gre tu samo za delavce po tvornicah in rudokopih, kako bi se jim zvišala plača in primerno uredilo njihovo težavno delo. Drugi umevajo v socijalnem vprašanju samo nevarnosti, ki preté človeštvu zaradi srditih socijalno-demokratskih zvez, ali vsled anarhističnega gibanja. Ti gledajo že naprej potoke krvi ob veliki prekuciji, ki jo pričakujejo, in v strahu čujejo v duhu kletvine in vzdih, prošnje umirajočih in rohnenje zmagujočih iz bodočih časov. Tretji sodijo zopet, da je družabno vprašanje samo — denarno vprašanje. Denar prav ne kroži med ljudmi; od todi vse zlo. Četrty smatrajo to vprašanje za popolnoma npravno vprašanje in trdé: Ljudje se morajo poboljšati; radi se morajo imeti med seboj, potem bo vse dobro. Peti imenujejo socijalno vprašanje naravnost versko vprašanje in pravijo: Žive vere manjka na svetu; zato je vse narobe. Šesti se trudijo dokazati, da se gre prav za prav samo za omiko. Čim več duševne izobrazbe, čim večji napredek v omiki bo med ljudmi, tem boljše se jim bo godilo. Prosvete, znanja, duševne luči, umstvenega napredka je treba ljudstvu; potem zavlada blagostanje in sreča. — Tako in podobno se tolmači pomen socijalnega vprašanja.

Vsaka izmed teh trditev ima nekaj resničnega v sebi, a nobena ne pojasnjuje stvari popolnoma. Jednostransko stališče tistih, ki jih zastopajo, vidi se na prvi mah. Vsak govori po svojem srcu; zato pa zadeva le ob jedno, sebi bližnjo stvar, do jedra pa ne prihaja.

Kaj je torej socijalno vprašanje? Kdo je stavi? Kdo naj mu odgovarja?

Da si to razložimo, moramo pred vsem pojasniti pojem „socijalnosti“ ali „družabnosti“ v obče.

Človekova narava je taka, da se moremo sebi primerno razvijati samo v zvezi z drugimi, v družbi. Sam zase človek ne more živeti. Težave, s katerimi so se imeli boriti razni Robinzoni, pričajo nam, da je robinzonsko življenje samo redka izjema, ki se more posrečiti le v najugodnejših slučajih. Aristotel imenuje človeka „ζῷον πολιτικόν“ in sv. Tomaž Akvinski pravi, da je „animal sociale et politicum in cummunitate vivens“ (de reg. princ. I. 1.). Ta

dva veleuma sta s temi besedami izrazila in potrdila resnico, ki nam jo priča narava sama. Človekove narave družabni značaj nam kaže posebno to-le:

1. Človek ne dobi s svojim prihodom na svet vsega, česar p o t r e b u j e. Slaboten se rodi in le skrbnemu varstvu njegovih starišev je mogoče ohraniti mu življenje. A to še ne zadostuje. Človek potrebuje izpopolnjevanja svoji naravi, telesnega in duševnega. Hrane, obleke, stanovanja je treba njegovemu telesu; izobrazbe, navodil, opominov, pouka njegovi duši. Živali vseh teh potreb ne poznajo. Stvarnik jim je ž njihovo naravo dal vsega, česar jim je treba, da ohranijo sebe in svojo vrsto. Njihove potrebe so vedno jednake; niti za las ne zahtevajo zase danes več, nego so pred tisoč leti. Človekove potrebe se pa množé ž njegovim napredkom. Kam bi prišli, ko bi moral človek sam zase skrbeti v vseh ozirih, sam ob sebi prekorakati dolgo pot, ki jo je prehodil človeški duh v svojem delovanju in katere uspehe polaga vsakemu v družbi takorekoč v naročaj? Koliko bi se jih ohranilo, ko bi človek ne živel v družbi? Oglejmo si najpreprostejšega človeka, ki živi pod slamnato streho in žge še v zakajeni svetilnici laneno olje! Tudi te skromne razmere njegovega življenja bi bile nemogoče, ako bi mu družba ne bila podelila teh majhnih drobtinic svojih zakladov. Njegova koč, njegova obleka, njegovo znanje, dasi neznatno v primeri z izobraženci njegove dōbe, ni njegovo lastno delo, in sam bi ne prišel nikdar niti do te stopinje omike, v kateri živi, ko bi ga ne podpirala družba. Res je, da ima človek um in da s svojim umom presega ves drugi ustvarjeni svet, toda izkušnja nas uči, da se more človekov um primerno razvijati in s tem polagati temelje vedno novim napredkom samo v zvezi z drugimi — v družbi. Toda recimo, da bi človek mogel sam iznajti vse, česar potrebuje za življenje in delovanje, potem ostaja še vprašanje, ali bi mogel vse zvršiti, česar mu je treba? In to vprašanje mora vsak zanikati. Če bi si moral vsak posameznik izdelovati obleko, truditi se za stanovanje, pripravljati jed, proučavati naravo in Stvarnika, pač bi ne prišel nikamor. Zmanjkalo bi mu časa. Zato nujno potrebujemo družbe, in družba, čim le količkaj napreduje, potrebuje r a z n i h s t a n o v, katerih jeden se peča s to, drugi z drugo stvarjo, vsi pa skrbé za človeka in njegove potrebe. Človek je torej po svojem bistvu družabno bitje.

2. Živali po svoji naravi, ali kakor pravimo, po nagonu razločujejo, kaj jim koristi in kaj jim škoduje. Ovca pozna svojega so-

vražnika — volka in beži pred njim, ko ga vprvič zagleda. Piške se poskrijejo brž, ko zagledajo jastreba. Goved dobro loči strupene rastline od zdravih. — Človek nima tega darú. Bog mu je dal sicer um, toda kako dolgo bi se moral posameznik učiti, kolikokrat bi preje prišel v smrtno nevarnost, kako težko bi se rešil vseh nasprotnikov svojega življenja, če bi bil prepuščen samemu sebi. Kar smo rekli koncem prve točke, velja tudi pri drugi. Če bi se tudi posrečilo človeškemu umu spoznati vse nasprotnike, sam bi jih ne zmoget. Divjim zverém, prirodnim pojavom: streli, ognju, povodni, hudobnim ljudem bi se posameznik nikdar ne mogel uspešno ustavljeti. Po pravici smemo reči: Človek je ves čas svojega bivanja na zemlji moral živeti v družbi, sicer bi ga ne bilo. Le nezmiselna, v obraz bijoča domišljija je mogla zapeljati Tom. Hobbesa¹⁾, in za njim J. J. Rousseau-a²⁾ da sta tajila za prošle čase človeštva družabno življenje. Narava sama sili človeka, da živi v zvezi z drugimi in se ž njihovo pomočjo brani in ohranja. Izkušnje družih — družbe — potrebuje nujno, da more sam živeti, — torej je po svoji naravi — družaben.

3. Človekov govor kaže, da ne zadostuje samemu sebi, marveč da je ustvarjen v družbi in odločen, da v zvezi z drugimi dosega svoj namen. Živali, vsaj razvitejše, imajo tudi zmožnost, da javljajo svoje občutke z glasom, toda to se vrši samo splošno. Človek pa izraža svoje misli in čutila določno, jasno v posamnostih.

Ta njegova lastnost priča, da je toliko tesneje zvezan s svojimi sodrugi, kolikor višje je njegovo spoznavanje od živalskega zaznavanja. — Z govorom je v zvezi pisanje. Pri govorjenju se združuje človek s sebi enakimi, ki so ž njim v istem času in na istem prostoru. S pisanjem presega čas in prostor in se razgovarja z ljudmi, ki so daleč oddaljeni od njega, govori celó tistim, ki bodo živeli za njim. To vse dokazuje njegov družabni značaj.

4. Človek ima nagnjenje do ljudij in jih ljubi. Morda bi utegnil kdo reči, da se tudi pri nekaterih

¹⁾ Tom. Hobbes, prijatelj Bakona Verulamskega, je bil angleški modroslovec. Rodil se je l. 1588. Po burnem in precēj razuzdanem življenju je umrl l. 1679. V svojih spisih, vzlásti v „Human nature or the fundamental elements of policy“ je trdil, da so po naravi vsi ljudje drug proti drugemu v sovraštvu. Boj vseh proti vsem je bilo prvotno stanje. Človek je torej po svoji naravi protidružaben. Samo v obrambo in v dosego mirú so si kasneje ljudje po medsebojni pogodbi ustanovili družbe.

²⁾ Jean Jacques Rousseau (1712—1778) je trdil v svoji knjigi „Contract social“, da so začetkom ljudje živeli kot živali raztreseni po gozdih. Vodil jih je samo nagon. Popolnoma v protislovju z resnico pravi dalje, da se je človeški nagon polagoma razvil v pamet. Čimbolj se je pa razvijala pamet, tembolj so rastle tudi potrebe tako, da jim posamezniki niso mogli več zadostovati. Ljudje so se torej po pogodbi zvezali v — družbo.

živalskih tolpah nahaja nekakšno medsebojno nagnjenje. — Tega ne tajimo, pač pa pravimo, da je medsebojno razmerje med ljudmi tako, ki ga živali nikdar ne morejo imeti. Med ljudmi se namreč brž, ko se sestanejo, pojavi razmerje pravic in dolžnostij. Vsak posameznik ima nasproti svojemu sosedu pravico zahtevati, da ga ta ne ovira v ohranjanju in izpopolnjevanju svoje narave, in iz te pravice izvira v bližnjem dolžnost, da mu je ne krati. To medsebojno razmerje pravic in dolžnostij je utemeljeno v prirodi. S tem je pa tudi že utemeljeno družabno razmerje. O pravicah in dolžnostih se more govoriti le tam, kjer jih je več in sicer ne samo mehanično postavljenih drug poleg drugega, marveč zvezanih, združenih med seboj. Človek je torej v resnici družabno živo bitje. Družabnost je del njegove narave.

To nam spričuje tudi narodopisna znanost. Nikjer, kar stoji svet, še niso zasledili ljudij, ki bi ne bili dejanski kazali svoje družabne narave. Najbolj surovi in divji narodi naše dôbe so Avstralci. A pri vseh njihovih rodovih opazamo lepo razvit jezik. Glagol imajo zelo gibčen. Poznajo dvojino. Tri spole rabijo za tretjo osebo. Rodbine s stalnim posestvom, krvno maščevanje, različna rokodelstva pričajo o njihovi družabnosti. — Na Fidži-otocih so rodovi tako urejeni, kakor ob času grške države. Ameriški in afriški divji narodi imajo svoje poglavarje.

O preminolih rodovih nam zgodovinarji pričajo isto. Asirci, Babilonci, Egipčani, Grki in Rimci so imeli do podrobnostij urejeno družabno življenje. Mehikanci in Peruvanci, ki jih je evropska zlata lakota uničila, živeli so v cvetočih državah. Sedanost in prošlost nam torej pričata, da je družabnost združena s človeško naravo.

Človek ima sam v sebi nagnjenje, da se druží. Po raznih namenih se ločijo tudi družbe. Mož in žena se vežeta v rodbinsko zvezo in tvorita z otroki in posli vred družbo. Ljudje istega posla in opravila, istega stanú, kakor pravimo, čutijo neko sorodnost med seboj in se družijo v svoje namene, da se skupno branijo in z združenimi močmi pospešujejo napredek svojega stanú. Rodbine, ki so si v sorodstvu in ki govoré jeden jezik in imajo svoje posebne navade in običaje, čutijo se kot jedna celota — v narodih. Da rodbine, stanovi in narodi morejo dobiti potrebnega varstva in potrebnih pripomočkov za življenje in svoje izpopolnjevanje, vežejo se v države. Tudi v višje, nadzemske namene se družijo ljudje — v verskih družbah. Izmed teh je po prihodu božjega Sinú na svet samo jedna opravičena, namreč tista, ki jo je on ustanovil na skalo sv. Petra — to je katoliška cerkev ali katoliška družba.

(Dalje.)